

Trst in Julijska krajina pripadala Jugoslaviji

Vprašanje Julijske krajine se postavlja za Jugoslavijo v dveh oblikah. Gle na izredno važno vprašanje, tako ekonomsko kakor politično, da se delo, ki jo je rapalska pogodba odrezala od njenega naravnega loka, na morje in ji odzela pokrajino, ki so bile vselej del njene narodne celote; hkrati gre za vprašanje, ki se tiče dveh milijonov Slovencev in Hrvatov, ki so se skozi stoletja borili za svojo svobodo in enotnost proti germanizaciji in italijanskim osvabljalcem in ki so z zaupanjem pričakovali, da bodo v tej vojni dosegli svoje cilje. Da bolje izpolnimo to točko, vas hočem opozoriti, da slovenski narod šteje samo milijon in pol prebivalcev, od katerih komaj nekaj več od milijona živi v Jugoslaviji, medtem ko ostalega pol milijona, po pravi, tretjina Slovencev živi v mehanizaciji in Avstriji. Vprašanje Julijske krajine ni torej za slovenski narod sentimentalno vprašanje in še manj kakršna sebi sama težiša za razlikovanje meje, naproti, to je življenjsko vprašanje slovenskega naroda, vprašanje njegovega normalnega razvoja in njegovega obstoja.

Pokrajina, ki jo zahtevamo, obsega po starji italijanski administrativni razdelitvi vso pokrajino Trsta, Gorice, Pulja in Reke ter del videmske pokrajine. Vsebuje tudi vso zadrsko provinco v Dalmaciji. Etnična razmejitev med Slovenci in Hrvati je določena na popolnoma jasn način, kajti v razdobju poslednjih petih stoletij je doživela prav malo izpremenb. V notranjosti te etnično kompaktne hrvaške in slovenske pokrajine živi italijanska manjšina samo v nekaterih mestih, ki leže ob morju ali obali. Na tem ozemlju ni nikjer italijanskih kmetov. Skupno število prebivalstva, ki živi na tem ozemlju, je 970.000. To število obsega 650.000 Jugoslovancev proti 320.000 Italijanov, Nemcev in pripadnikov ostalih narodov. Polovica Italijanov živi v mestu Trstu, medtem ko ostali prebivajo po malih mestcih vzdolž obale. V nekaterih od teh mestec tvorijo Italijani večino prebivalstva, medtem ko so v drugih v manjšini. Pomenljivi: zahodno od italijansko-jugoslovanske etnične meje se tvori italijanska manjšina kakšnega strnjenegega ozemlja, marveč živi izključno v izoliranih mestcih.

To stanje etničnih odnosov daje dovolj jasno sliko preteklosti tega ozemlja in pomena naših zahtev. Narodna struktura te vrste je značilna poteza države, ki so dolgo časa bile pod tujo oblastjo. Nemški in italijanski zatiralci so vzpostavljali svoje ustanove po mestih Julijske krajine, to se pravi tam, kjer se je proces raznarodovanja običajno začel. Italijani, ki žive po mestih Julijske krajine, so potomci kolonistov po izvori iz Furlanije in zlasti iz Benetk, da ne omenjamo onih, ki so v XIX. in XX. stoletju prihajali iz ostalih krajev Italije.

V vsem tem razdobju so si delili oblast med seboj v Julijski krajini nemški fevdalni gospodje in benediški pateri. Vse upravni aparati, tako politični kakor gospodarski, je bil ali nemški ali italijanski, medtem ko so bili Slovenci in Hrvati je kmetje, sužnji in mornarji. Polopolna naravnost je, da je tak družbeni ustroj zadušil razvoj slovenske in hrvaške inteligence in sploh vseh normalni razvoj obseh narodov. Edino na tak način so mogli nastati in se ohraniti italijanski otoki areti etnično homogenega jugoslovanskega ozemlja.

Mučeniška zgodovina Julijske krajine

Najtežje razdobje za slovensko prebivalstvo Julijske krajine se je začelo po prvi svetovni vojni, ko je ta pokrajina bila izročena Italiji. Vse slovenske in hrvaške žele so postopoma zapirali. V zvezi s tem se moramo spomniti, da je leta 1913 bilo v Julijski krajini 448 slovenskih in hrvaških osnovnih in deset srednjih šol. Italijani so šole zale, da so ukinili vsake šole v materinskem jeziku. Vsi slovenski in hrvaški uradniki so bili odpuščeni, ukinjen je bil vsi diak, prepovedana uporaba slovenskega in hrvaškega jezika v cerkvah, prepovedano prepevanje slovenskih in hrvaških pesmi, postavljeni so bili slovenski in hrvaški primiki, likvidirane so bile vsa druge ter druge slovenske in hrvaške gospodarske organizacije itd. Vrh tega so Italijanci oblasti v razdobju poslednjih 25 let izvajale strašen teror, ubijale, zapirale, prepele slovensko prebivalstvo in ga zapirale v koncentracijske taborišča. Leta 1926 je bilo ustanovljeno posebno sodišče za sojenje Slovencev in Hrvatov, ki so se uprli politiki nasilja, ki so jo izvajali italijanski osvabljalci. Is notranjosti Italije so pripeljali italijanske uradnike in naseljevalce v namenu, da bi te pokrajini čimprej dali italijanski značaj. Najmanj 100-150.000 italijanskih naselencev se je po letu 1918 priselilo iz Italije v Julijsko krajino. Cilj tega manevra je bil, da se popolnoma prepreči vsaka možnost za razvijanje slovenske in hrvaške inteligence. Poglejmo, kaj je gorški prefekt, neki Danpieri, eden od ljudi, odgovornih za izvajanje te raznarodovalne politike, pisal leta 1930 v svojem poročilu Mussoliniju:

«Kar se tiče šol, je pisal, »vztrajam pri tem, da ni napravili politično napako, če bi ohranili gimnazije v Tolminu, medtem ko ne bi bilo alkaršne škode, če bi dovolili Slovence, da se poslužujejo 80 brezplačnih mest v dveh študentskih domovih »Dante Alighierija« v Tolminu in »Frank Skodnika« v Gorici, kajti bili bi popolnoma nasprotno našim nacionalnim koristim, da z umetnimi sredstvi podpiramo naraščanje slovenskega družbenega razreda, ki ima dobro izobrazbo.

Zastavljam sem si nalogo, da na zvišen način dobim obe gorški bogosloviji, ki sta tako prvo kakor drugo slovenski oporišči, in prizadevam sem si, da s spreminjanjem družinske in sovraščinske slovenske duhovnosti. Slovenskega vprašanja ni mogoče rešiti ne z besedami, ne z uporabo policijskih metod, kajti v dobri miru nihče ne namestava zaupanja. Če hočemo rešiti to vprašanje ne da bi povzročili močan narodni odpor Slovencev, moramo uporabiti ustrezajoča sredstva. Z določeno vrsto denarja, ki bi nam bila vsako leto v državnem proračunu dana na razpolago, bi bilo mogoče izvesti nezadružno akcijo, s katero bi na ta način vsaj delno umirili slovensko mladino in duhovno življenje domovine, prepričajoč odrasle in starce njihovih oči.

Ti izveščaji iz fašističnega arhiva so objavljeni v italijanskem tisku. Ti citati prepričljivo potrjujejo mojo tezo, da bi bil mogoče vsaj delno storiti z nadaljnjim dokazovanjem. Če vzamemo v poštev mučeniško zgodovino Julijske krajine, mora biti popolnoma jasno, da je njena sedanja etnična struktura rezultat politike stoletnega zatiranja te pokrajine, Slovencev in Hrvatov, ki tu žive. Jasno je, da so italijanski etnični otoki samo rezultat tuje vladavine ter njenih nasilniških in umetnih ukrepov.

Ce zdaj upoštevamo še dejstvo, da je kljub vsemu temu veličanska večina prebivalstva ne samo ohranila, ampak celo okrepila slovensko ali hrvaško zavest ter razvila svojo narodno kulturo v podtalnem delu, če se smem tako izraziti, tedaj nastane vprašanje, ali obstoji najma-

njša logika in kakšno koli moralno opravičilo za italijanske pretenzije, ko se zahteva povrnitev Julijske krajine? Ali to ne pomeni preprosto, da je sevednikacija Italije, ki jo hoče obdržati to ozemlje pod svojo oblastjo in nadaljevati svojo politiko raznarodovanja, zasnovana na dejstvu, da je v preteklosti to nasilnimi ukrepi dosegla neko stopnjo uspehov v raznarodovanju homogenega slovenskega ozemlja? Mislim, da bi sprejete takega stališča predstavljale obsojdo moralnih načel, ki obstoje v odnosih med narodi. Najosnovnejši pojmovanje človečnosti nasprotuje, da se krivica in zgodovinska nepravilnost, storjena malemu narodu, lahko izkoristita kot opravičilo za pretenzije na nadaljevanje zatiranja tega naroda. Torej nima niti s političnega, niti z moralnega gledišča Italija nikake pravice, da zahteva zase Julijsko krajino ali posamezna mesta, kakor je na primer Trst.

Vprašanje Trsta

Toda kljub tej mučni zgodovini, ki jo označuje zatiranje, nasilje, prisilno raznarodovanje (potujstvo), je ostalo sedanje prebivalstvo Julijske krajine v svoji ogromni večini jugoslovansko. Če opazujemo enega razsežnost onega ozemlja, ki je naseljeno s slovenskim prebivalstvom, in onega, na katerem živi italijansko prebivalstvo, nam postane to dejstvo še bolj očito. Naše zahteve se nanašajo na ozemlje preko 10.000 kvadratnih kilometrov. Več kot 9000 kvadratnih kilometrov tega ozemlja je popolnoma jugoslovanskega, medtem ko le na 800-900 kvadratnih kilometrih žive posamezni Italijani in Jugoslovani. Zastavljam se torej vprašanje, kaj naj se stori z mesti kot so Trst in nekatera majhna mesta v zahodni Istri, v katerih obstoji večja ali manjša italijanska večina? Ali lahko ta mesta ločimo od njihovega zaledja?

Misljam, da so vse izkušnje, ki so bile pridobljene v povojni Evropi, dokazale, da je to nemogoče. Za mala lataska mesta, vključno Pulja in Reke, je vprašanje jasno: ta majhna nobena možnost za samostojno obstoj. Prav tako je tudi s Trstom. Trst živi od svojega zaledja; ga prehranjuje, vzdržuje njegovo industrijo in trgovino, preskrbuje ga z delovno močjo, razvija njegov promet itd. Na ta način je nemogoče reči, da Julijska krajina pripada Trstu, marveč nasprotno. Trst pripada Julijski krajini in vsemu svojem zaledju.

Ce se postavimo zdej na stališče, da Trst ni treba priključiti Jugoslaviji, tedaj bi v tem primeru ostali dve možnosti: ali bi se Trstu priključilo popolnoma jugoslovansko zaledje ali pa bi se država, v kateri mejah bo to zaledje, morala obvezati na določene koncesije Trstu, da mu ta način zajamči življenje.

Ce predpostavimo prvi primer, bi to pomenilo, da mora Jugoslavija, prepričajoč odrasle in starce njihovih oči.

Boj primorskega ljudstva za svobodo

Narodi Julijske krajine so storila vodilni nepretrgan boj za svojo svobodo. Zlasti slovensko in hrvaško prebivalstvo Julijske krajine pa je v tej vojni delalo čudeže heroizma v boju proti italijanski, a pomeje proti nemški vojski in Mussolinijevim bandam. Leta 1942 je izbruhnila v teh krajih splošna nočna rodna vstaja. Tri leta se je ljudstvo Julijske krajine z orožjem v rokah borilo proti močnejšim italijanskim in nemškim silam. Iz tega boja sta se razvila dva korpusa jugoslovanske Narodne osvobodilne vojske IX. in XI. korpus, ki sta oba sestavljena izključno iz borcev iz Julijske krajine. To silo so vezale 60 do 100 tisoč vojakov italijanske vojske, a pomeje skoraj enako številno hrvaško vojsko. Operacije enot Narodne osvobodilne vojske v Julijski krajini so znatno pomagale zavezniškim silam v Severni A-

friki. Zaradi delovanja naših sil je glavna železnica proga Trst-Ljubljana funkcionirala samo z 12,6% svoje normalne kapacitete, medtem ko so vse ostale železnice proge v Julijski krajini delale z največ 16% svoje normalne kapacitete. To so podatki italijanskih in nemških dokumentov. Med to vojno so naše enote izvršile proti sovražnikom četam in njihovim komunikacijam v Julijski krajini 4200 operacij večjega obsega. Za vse to vedo številni zavezniški oficirji, ki so se v letih 1943-1945 nahajali z našimi borbenimi četami v teh krajih. Ze od 1943. leta so te čete izšle obirne okraje osvobodene Julijske krajine pred sovražniki napadi. Samo v enem razdobju 1944. leta se je lotovano nahajalo v vseh Narodno osvobodilne vojske 45.000 borcev iz Julijske krajine, medtem ko jih je v štirih letih

boja bilo 72.000, kar znaša 8% vsa prebivalstva. Vse to se je zgodilo kljub prisilni mobilizaciji, ki so jo vršili Italijani in Nemci.

Ker je bila mobilizacija za Narodno osvobodilno vojsko prostovoljna, se to dejstvo samo dovolj kaže, kaj hoče Julijska krajina. Izgube Julijske krajine v boju za svobodo znašajo 42.000 mrtvih vojakov na fronti in civilistov, ki so dali svoje življenje za svobodo svojega naroda in za skupno zavezniško svobodo. Niti pomisliti ne smem na reakcijo in globoko razočaranje prebivalstva Julijske krajine, če bi po nekem nesrečnem naključju bil po njihova rodna zemlja spet izročena tujemu zatiralcu po vseh teh velikanskih naporih in žrtvah za zavezniško stvar.

Znatno število Italijanov po izvori iz Trsta in drugih mest Julijske krajine se je tudi v tej vojni borilo skupaj s Slovenci in Hrvati. Tak skupni boj je krepko povezal Jugoslovane in Italijane v Julijski krajini. Italijansko prebivalstvo v mestih Julijske krajine se zaveda dejstva, da mu bo bodočnost zajamčena le, ako ostane tesno povezano z jugoslovanskim zaledjem. Jugoslovanska vlada dobiva neprestano poročila iz vseh krajev Julijske krajine, prošnje, ki jih podpisujejo tako Jugoslovanci kakor Italijani in v katerih zahtevajo priključitev te pokrajine Jugoslaviji. Na vseh prošnjah, ki so bile doslej poslane jugoslovanski vladi — in katere je delegacija prinesla s seboj — je 346.486 podpisov, kar predstavlja 83% odraslega prebivalstva Julijske krajine. Obstojta pa še druge prošnje, ki jih jugoslovanska vlada doleže ne prejela, razen tega pa se je treba zavedati, da gre tu za zabeležen in spontan korak ljudstva, v katerem velik del prebivalstva ni imel priložnosti za udeležbo.

Pet in dvajset let terorja

Na koncu bi rad poudaril samo še eno dejstvo. Leta 1919 in 1920 je bila Julijska krajina dana Italiji kot nagrada za njen vstop v vojno. Ta priključitev se je izvršila proti volji prebivalstva Julijske krajine. Petindvajset let je Italija upravljala to deželo s pomočjo terorja, koncentracijskih taborišč in ubijanja ter je zasedala toliko sovražni strahu med prebivalstvom te pokrajine, da bi to v povrniti Italiji vrnilo smrtno obsodbo.

Italija je izkoristila Julijsko krajino kot vojno bazo za svojo osvobodilno politiko proti Balkanu in Srednji Evropi. Zvesta tej politiki se je povezala s Hitlerjem in stopila v vojno proti zavezniškim, v štirih letih se je Italija borila proti zavezniškim, napadajo Jugoslavijo, anektirala velik del Hrvaške in Slovenije skupaj z Ljubljano in tako opustila eno tretjino jugoslovanskega ozemlja. Jugoslovanska Narodna osvobodilna vojska se je po samila italijanskim dokumentih neprestano borila proti italijanskim silam 300-400.000 vojakov. Ali more po vsem tem, kar je storila, imeti Italija najmanjšo pravico, naseljavati zahteve po ozemlju, naseljenosti z Jugoslovanci, ki so se v razdobju zadnjih letih borili na strani zavezniškov in jim napravili velike usluge?

Jugoslovanska postavila samo eno zahtevo, a ta je, da se spoštuje želja prebivalstva Julijske krajine po združenju s svojo matično deželo, s svojimi svobodnimi brati, s katerimi ga vežejo zgodovina, jezik, kultura in ekonomske koristi. Jugoslovanci je v tej vojni na strani zavezniškov dala vse, kar je mogla, 1.700.000 Jugoslovancev je zadosten dokaz za to. Med temi, ki so padli, je tudi 42.000 borcev iz Julijske krajine. Ti so padli, da bi ostali mogli živeti svobodno. Ali je mogoče po tem postavljati vprašanje, komu naj pripade Julijska krajina? Vse čisto vojne je vse naše ljudstvo verovalo, da je osvobodeno in zedinjeno naših narodov eden glavni cilj naših zavezniškov. Svoboda naroda je bila glavno geslo v tej vojni. Našem ljudstvu bi bil prizadejan strašen udarec in izguba bi vero v demokracijo, če bi se to pokazalo kot neresenost. Nihče ne bi mogel razumeti, v imenu katerih ciljev sta bila slovenski in hrvaški narod vržena v suženstvo. V razdobju trinajstih stoletij so Slovenci in Hrvati iz Julijske krajine hudo trpeli kot sužnji tujih gospodarjev, namakajoč z znojem in krvjo svojo rodno grudo. Marci prikl slednji trenutek, da človeštvo napravi konec tragični zgodovini, karžev strah dva naroda?

Nova meja med Jugoslavijo in Italijo

Na temelju vsega, kar je razloženo, mi je čast predložiti Konferenci petih velikih sil v Londonu naslednje zahtevo o mejah med Jugoslavijo in Italijo:

1. bivanje avstro-ogrsko ozemlja, na katerem v glavnem žive Jugoslovanci, a ki je bilo dodeljeno Italiji po prvi svetovni vojni v nasprotju z načeli o pravih narodov, da razpolagajo sami s seboj, mora biti priključeno Jugoslaviji;

2. kot osnova za določanje meje naj se vzame bivša avstro-ogrška meja, razčrtana na nekaterih

mestih, tako da bi se mogla nova meja v največji možni meri pokriti s etničnim mejami.

Ta meja bi šla z vrha Roskofel (Monte Cavallo, 2239 m), ki se nahaja na bivihi in sedanji avstrijsko-italijanski meji, nato bi se spuščala na jug vzdolž bazena gornjega toka reke Bele (Fella) in njenega desnega pritoka Aupa, to se pravi preko vrhov Cullar (1764m) in vrha Zuc del Boor (2197 m), zatem pa bi šla preko reke Bele, med železniškima postajama Na Bell in Moaze, nato bi šla preko vrha Plauris (1959 m), vrha Lavre (Monte Laura, 1907 m), in vrha Kadine (1800 m) ter bi se nadaljevala vzdolž bazena med reko Tero (Torre) in Tilmento (Tijemeno), to se pravi preko vrhov Lanex (Cuel di Lania, 1631 m), Kampone (Monte Campone, 1710 m), in Kvarvana (Monte Quarano, 1372 m), Odozd bi zavila proti jugozahodu, tako da obseže v svoji notranjosti mesto Tarcent (Tarcento) in vse ozemlje občin Nema (Nimis), Alona (Attinis), Poje (Fades), Torijana (Toreano), Cedala (Cividade), tako da bi cesta od Cedala (Cividade) do Krimina bila del Jugoslavije. Za tem bi šla meja po reki Judrio (Idria), namesto avstrijsko-italijanske meje pred letom 1918, a pozneje med provinca Goriška (Gorizia) in Vidna (Udine). Linija bi nato šla po meji med provinco Gorico in Trstom na zahodu in provinco Udine na zahodu, tako da bi v glavnem šla po teku reke Judrio (Idria), Ter (Torre), Soče (Isone), odozd pa vzdolž severne in zahodne meje obine Gradež (Grado), da končno pride do Jadranskega morja.

Potemtakem bi bila stara meja spremenjena v svojem južnem sektorju v korist Italije, a v svojem severnem sektorju v korist Jugoslavije. Tak popravek bišje avstro-ogrsko meje bi dal Italiji ozemlje 198 kvadratnih kilometrov z 28.000 prebivalci, medtem ko bi Jugoslavija dobila ozemlje 900 kvadratnih kilometrov z 80.000 prebivalci;

3. ta linija se oddaljuje od etnične meje na treh sektorjih: med vrhom Roskofel (Cavallo) in vrhom Lavra (Monte Laura), na nekaterih točkah sektorja, ki se nahaja med Tarcentom in Kriminom (Cormons) in na sektorju med reko Judrio (Idria) in jadransko obalo zahodno Trstiča — to pa zaradi gospodarskih in posebno iz prometnih razlogov;

4. mesto Trst mora dobiti za konsoli politični status federalne enote v okviru Demokratične federativne Jugoslavije;

5. Jugoslavija bo dala pristališču Trstu statut svobodnega pristanišča in olajšave za železniški tranzit.

Prizadejam si pravico, da tako zgornje zahteve kakor vse ostale zahteve, ki se nanašajo na sklenitev mirovne pogodbe z Italijo, predložim pisмено v podrobnosti.

Slovensko narodno gledališče za Trst in Primorje

Nan dan Novega leta bo ob 16. uri v dvorani Ljudskega doma na Opčinah uprizoritev Benediktjeve komedije »Rdeče rože« in ne ob 14. uri kot je bilo pomotoma javljeno.

Na dan Novega leta ob 15. in ob 20. uri bo Slovensko narodno gledališče za Trst in Primorje predvajalo v kino dvorani v Sežani Golarjevo »Vdovo Rošinko«.

„Rivelazione“

nov film v Cinema del mare

Po življenjski sil film iz dnevnice »Lenin 1918« nam prihaja ta idila iz ameriške provinc.

Vendar vse skupaj v tehnično dobrih naravnih posnetkih in s prav dobriimi igralci.

Fašisti pred sodiščem v Kopru

Dne 22. decembra 1945. je ljudsko sodišče v Kopru sodilo Alojzija in Marija Jakomina iz Gregorčev, obtoženca množinskega fašističnega delovanja v Koprkini.

Prisotno občinstvo je pasivno sledilo izjavam javnega tožila, ki je utemeljeval obtožbo, ter izpovedim prič, ki so s svojimi jasniimi izjavami obtožnico v celoti potrdile. Tako je bila popolnoma dokazana krivda obtoženca, ki sta od 1928. l dalje kot pripadnika fašistične milice v družbi z drugimi fašisti prepevala, zasmarovala in strahovala naše zavezne ljudi ter jim branila govoriti in peti slovensko.

Alojz Jakomin se je tudi skupno z drugimi fašističnimi mlilniki udeležil pohoda pri Pobjehi, kjer so nekoga slovenskega zavezdnega kmeca prišlih, da je moral izpti pol litra strojnega olja.

Ljudsko sodišče je oba obtoženca opoznalo za kriva in je obsodilo

Dobra srca

Nameste cvetje na grob pokolneje Zmagaja Sošč iz Kobilje daruvala je sorodniki z Opčin 1000 lir »Za našega dijaka«.

V počastitev spominu Andreja Coka daruje Miroslav Sošč 200 lir »Za našega dijaka«.

Ob 8. obletnici smrti Vincence Perhava daruje družina 500 lir za »Našega dijaka«.

Hvala vam tovariši s terena!

Kaj bi bili storili mi partizani brez vas? Vi kmetje s Krasi in Vipave, z Lokve, Cepovana, Oflice in Cerknega, Istre, Brd in Benečije?

Mater s primorskih vasio, kdo vam bo kdaj vrnil vaše sinove? Bile so ofenzive in čakke, ve pa, tovarišice, mlade in stare, da ste same komaj hodile, — ste nam bile za kurirke, nosile pošto, časopise in brošure. Se še spominjate, mamice s Pivke? In ve, na Oflici in okrog Cerknega, ki ste delile z nami zadnjo skodelico toplega mleka in zadnjo skorjico kruha! Vri-skova Anica z Brd, ki si padla, ko si partizanom kazala pot, kdo bo potolažil tvoje starše?

In vi v Trstu, Gorici in Triljčevu, ali ste se zavedali, kolikim tovarišem ste rešili življenje, ko ste nam pošiljali zdravila, obično in obutev, ko ste nas obveščali o nakanah sovražnika?

Kadar smo bili lačni in neprespani, izmučeni po nečloveških naporih v ofenzivah smo vedno našli kmečko hišo, ki nam je nudila zavetje, od Režije, Karnije in Benečije tja gor do gorejskih planin. Našla se je mamica, ki nam je pomagala z zadnjo polento in mlekom svoje zadnje krave. Gladovale ste tudi vi, da bi le mi ne omagali. Videli smo vero v vaših očeh, zaupanje v nas. »Vi ste naša vojska, vojska revnih in zatiranih, vi nas boste rešili«, so govorile vaše oči. In tedaj smo razumeli, da ne smemo kloniti. Dali ste vse in tudi mi moramo dati vse, saj smo vsi edini up — voditi iz preklestev.

Goreli so vaši domovi, vaši sinovi pa so padli v naših brigadah. In vi Moški in capah in brez obutev ste sprejeli naše poze, lene in starci pa ste povzeli v delovne čete, na ruševinah ste gradili zasilne domove in namesto mlit in otrok ste obdelovali polja — za našo vojsko. In če je prišla brigada, ste tudi zaklali zadnje govedo, ako je bilo treba.

Ne bomo pozabili vaših straž. Ne tebe, očka, ki si strljal s karabinko, staro in zarjavelo, dokler so tovariši počivali v vasi, ne tebe, ki si poslal malo vnukinjo k tovarišem v gozd: »naj se pripravijo, ker prihajajo fašisti...«

Kaj mislite, furlanski koloni, da ne vemo, koliko nad je spremljalo tito, ki ste nam ga poslali? Žrtvovali ste tudi vi za svobodo in tvegali ste življenje s pomočjo, katero ste nam nudili, ker ste vedeli, da se tedaj za vas borimo.

Ni vam bilo žal, vam vsem, ker ste vedeli in čutili, da bo prišel dan...

In zdaj? Ni več hajk. Toda mi vam je ne moremo izpolniti nad, ki ste jih polagali v nas. Nismo se napeljali elektrike v vaše beneške hribe, sezidali novih hiš namesto poiganih v Brdih, Krasi in Vipavi. Vojna je šla, beda je ostala in je demokratske samouprave niste smeli zadržati. — Zavrkat...

Toda, vedite — nismo pozabili vaših žrtv in nismo pozabili vaših obljub. Zmagali smo v borbi z orožjem in zmagali bomo tudi v politiki. Zavedamo se, da smo vojska ponitanih in teptanih in svoje borbe ne bomo izdali.

V imenu vaših dragih, ki so padli ob naših strani, v imenu vaših porušenih domov, vam to prisegamo.

Hvala vam, tovariši, hvala ti sočera! Ob novem letu vam želimo vse srečo in vam zagotavljamo: Se smo na braniku naših skupnih pravic!

Zveza primorskih partizanov v imenu vseh borcev in aktivistov.

Pojasnila komisije za vojni plen na članek v "Voce libera,"

«La Voce libera» je dne 24. decembra 1945 na drugi strani lista objavila članek pod naslovom »Bojišni darilo« (»Il dono di Natale«), v katerem napada delo Komisije za vojni plen, ki je bila po dogotoru Morgan-Jovanovič sestavljena iz predstavnikov angleške, ameriške in jugoslovanske vojske. V omenjenem članku hoče »Voce libera« prikazati novo Jugoslavijo v imperialistični luči. Ta članek je napeljal z golim namenom, podkopati sovražstvo med Italijanskim prebivalstvom Julijske krajine, zlasti pa Trsta proti novi Jugoslaviji. Napisan je z namenom, ustvariti razdor med delavstvom in napredno delavstvo odvrniti od njihove želje po priključitvi k Jugoslaviji. V tem članku namreč prikazuje »Voce libera« Jugoslavijo kot izročnika velike brezposelnosti, ki vlada v vsej coni A. V prvenčastavku tega članka piše, da pameravao Jugoslovani iz tržajih ladje delnice odpeljati ogromni količine surovin, že izločenih predstoj in strojev. Nadaje prav, da bi bilo na deset in stotine milijonov vrednosti prepejano prelo demarkacijske črte.

Dne 28. decembra pa je »La Voce libera« objavila na prvi strani lista članek pod naslovom »Za pravice delavcev, ostrji protest proti dejanju, ki bi povzročilo odpis tisočev ljudi, pod tem naslovom prinaša vsebino protistitnih brošur, ki sta jih poslala tržaški CLN in izvršni odbor »Partito d'azione« predsedniku italijanske vlade Dr. Gasperiju. Vsebinsko so te brošure podobne omenjenemu članku. Nadalje s temi protistitnimi brošurkami prosijo italijanskega ministrskega predsednika, naj italijanska vlada in merodajne zavezniške oblasti podvzamejo potrebne ukrepe.

V zvezi z vsemi temi klevetami in podkivanju omenjenega lista je Komisija za vojni plen izdal vsaj dve polpolne izjavi, ki jo je AIS dostavil vsem tržaškim časopisom (razen »Primorskemu dnevniku« in »Lavoratore«) ter tudi tržaškemu radiu, ki je omenjeno izjavo objavil sinodi pri zadnji slovenski oddaji. Danes sta izjavo objavila »Corriere di Trieste« in »Giornale alleanza«. Omenjeno izjavo bo morala objaviti tudi »La Voce libera«.

Izjava se glasi: »Komisija za vojni plen je bila ustanovljena na podlagi sporazuma Morgan-Jovanovič v juniju 1945 z namenom, izdati vojni plen, ki ga je pustila prana-gana vojska Jugoslovanski armadi na podlagi načet mednarodnega prava.

Vojni plen sestoji iz zaplenjenega sovražniškega materiala, oroženega in zapuščene, kolikšne koli vrste, ki služi vojnemu namenu, v skladu s splošnimi odredbami mednarodnega prava. Po sporazumu Morgan-Jovanovič se mora smatrati vse sovražniški material, ki so ga zaplenile jugoslovanske vojske v coni Julijske krajine, ki so jo zasedle in jo dleže zasedno anglo-ameriške sile, kot vojni plen na osnovi gornje definicije. Veli-na tega materiala so topovi, tanki, tjaže, municija in drug material, ki ga je pripeljal sovražnik v vojaške vrhe.

Komisija, sestavljena iz jugoslovanskih in anglo-ameriških zastopnikov, bo poizgala vse pažnjo na to, da se ne bi izročilo kot vojni plen.

Ponovna omejitve uporabe električne struje

Zavezniška vojaška uprava sporoča, da se je izkazalo ponovno potrebno omejiti uporabo električne struje.

To pomeni, da bo električna struja ponovno odvzeta dveh uri dnevno, da bo tramvajski promet ponovno prekinjen in da bo ponovno uvedeno strogo nadzorstvo nad trgovinami, uradi, bari itd., zaradi kontrole nad izvrševanjem predpisov, ki jih vsebuje pokrajinski ukaz št. 1.

Ti utեսnitveni ukrepi stopijo v veljavo dne 2. januarja 1946.

Ce bi se vremenske prilike spremenile in bi nastopilo močno deževje v gorah, se bodo utեսnitve od dne do dne bolj zmanjšale.

Razprodaja zaradi KONCA SEZONE 1945 vseh zadnjih vzorcev

KRZNA PANOFIX L. 28.000

ZILLOTTO, Trst Via Trento 11 Tel. 26158

Čitateljem našega lista 10% popusta

MALI OGLASI

RAZLIČNA KRZNA v raznih barvah, dobre vrste, prodajam po izrednih cenah. Via Mazzini 16-18.

RJUBE, ZENSKI PIAŠČ, KRZNO, RADJO prodam ali zamenujam za jestvine. Naslov na »Primorski dnevnik«.

S Titovo Jugoslavijo v srcu

Početki izgradnje ljudske oblasti do kapitulacije Italije

V knjigi "O Trstu" po kateri pri nasimo to snov, se razpravlja o vsem problemu Julijske krajine v celoti in v vseh podrobnostih.

Pri sestavi te knjige so sodelovali: general LADO AMBROZIC, dr. ALEKSANDER BELIC, dr. LOJZE BERCER, dr. LAVO CERMEJ, DUSAN DIMINIC, general PETER DRAPŠIN, DRAGO GERVAIS, dr. PETER JOVANOVIĆ, MILAN MARJANOVIĆ, dr. ANTON MELIK, dr. MIJO MIRKOVIĆ, dr. VIKTOR NOVAČ, dr. PETER SKOK, dr. STANKO SKERJ, dr. JOSIP VILFAN, dr. MIRKO BRATOVIC, dr. FRAN ZWITTER.

Narodno osvobodilno gibanje je kot politična organizacija in kot oborožena borba še od vsega početka nosilo v sebi elemente oblasti, ki so bili tudi v Julijski krajini. Tu so se ti elementi pokazali že zelo zgodaj, v času med prvo

razvijati nove oblike organiziranja dela za vojsko in za politično organizacijo, kakor zbiranje opreme za partizane, zbiranje materiala, kupovanje in opremljanje tiskarskega materiala za ilegalne tiskarne. Ustvarjala se je posebna prometna mreža, ki je ponosila delovanje na skritih stazah, vendar pa ni bila zato nič manj točna in redna, kot državne prometne mreže. Izpolnjeval se je obveščevalni sistem, ki je nadzoroval vse delovanje. Prostovoljni prispevki so vse hitreje dobljali obliko obvezne dolžnosti. Ljudstvo je v odpravi ustvarilo svoje kazenske zakonike za vse one, ki bi izdajali, ali ma kakršenkoli drug način pomagali sovražni državi. In zato je še pred kapitulacijo Italije obstajala v Julijski krajini posebna država v državi. Ker so partizani pritisnili okupatorja v oporišča, so na nekaterih krajih, bolj oddaljenih od

stoletja od Jugoslavije. Potreben je bil samo še en udarec, da se zruši celotna stavba. Ta udarec je bila kapitulacija Italije 8. septembra 1943. Na vsem področju Julijske krajine se je zgodilo prav isto, kar se je zgodilo na področju stare Jugoslavije, ki ga je okupirala Italija. Italijanska vojska in italijanske oblasti so, ne priprave na boj proti Nemcem, mislile samo na beg in povratek v domovino. V trenutku so iz Julijske krajine izginile civilne oblasti, pobegnili so občinski namestniki, ki jih je bila postavila Italija in jih po večini privedla v te kraje, izginili so karabinerji, učitelji in finančarji, itd. V hitru je prenehal delovati vsa italijanska državna aparata. Italijanska vojska se je skozi več dni vlačila preko Julijske krajine in polagala orožje, v kolikor ni bila že razorožena. Ostanke okupatorskega aparata so bili ohranjeni le v oporiščih in velikih središčih kot na Reki, v Pulju, Trstu, Trzinu in Gorici, kjer so bile večje nemške posadke in dejanska nemška uprava, odnošno kjer so Badogliojevi oficirji takoj poskali zvezo z Nemci in jim izročili oporišča. Nikjer, ne v vrhovih, ne v nižjih plasteh italijanskega državnega aparata se ni moglo opaziti zavesti in volje, da bi se Julijska krajina branila kot sestavni del Italije. Kakor druge na Balkanu, se je Italija tudi v Julijski krajini počutila kot tuje. To je bilo mogoče opaziti tudi v času med Mussolinijevim padcem in kapitulacijo. Znano je, da se odredbe, ki so bile objavljene v Italiji, po Mussolinijevem padcu in ki so imele dolžnost pripraviti demokracijo javnega življenja, po svoji vsebini niso nanašale na nove pokrajine.

Manj poznano, toda točno je, da dejanske niso veljale za Julijsko krajino in da v njej tudi niso bile uporabljene.

Po kapitulaciji se je v celoti utrdila že prej pripravljena nova državna oblast. Po razrušitvi starega italijanskega aparata, ki po kapitulaciji ni imel več razloga za svoj obstoj, ni v deželi prišlo do anarhije. Povsod so prišli do izraza obstoječi politični odbori. Poskusi so se za prevzem državnih uradov in zalog, zagotovili disciplino, pomagali ogromnemu davu prostovoljcev vseh let in vseh starosti, ki so se javljali v vojsko iz vseh strani, ter jih oboroževali. Z 11. septembra je bil ustanovljen narodno osvobodilni odbor za Slovensko Primorje. 16. septembra pa enak odbor za Hrvaško Istro. Sestavljeni iz odgovornih predstavnikov vseh krajev, so ti odbori potrdili, da se je narod osvobodil 25. letnega tlačenja Italije in da je sam prejel v roke svojo oblast, izražajoč voljo vse Julijske krajine, da se priključi Sloveniji, odnošno Hrvaški in po njima Titovi Jugoslaviji. Na osnovi teh izjav je vrhovni poveljnik Osvobodilne fronte proglasil priključenost slovenskih krajev, a nekoliko kasneje izvršni odbor ZAVNOH-a priključenost hrvaških krajev Jugoslaviji. Narodno osvobodilni odbor za Slovensko Primorje je začel takoj v začetku postopki kot najvišja pokrajinska, konodajna in izvršna oblast. S svojimi odloki je pravno sankcioniral izvršeno dejstvo in predvsem odprl italijansko zakonodajo, ki je služila ramarodanju. V slovenskih krajih so bile takoj izvršene volitve za zbor poslanece slovenskega naroda, ki je postavil prve ustavne temelje federalne Slovenije.

aparata, smemo trditi, da je v ljudski oblasti neposredno delovalo okrog 10.000 oseb. Njihova služba je bila stalno povezana z življenjsko nevarnostjo. Samo v enem manjšem grezu, mirnem, je bilo od avgusta 1944. pa do januarja 1945.

Pomen ljudske oblasti in narodno osvobodilne vojske

V kolikor je bila borba do kapitulacije Italije predvsem elementarni odpor proti okupatorju, je nadaljevanje borbe in z njo povezana izgradnja ljudske oblasti po kapitulaciji predpostavljala politično zrelost in jasnost najširših množic v političnih ciljih. Nemci so popolnoma pravilno pojmovali ljudstvo vstajo 9. septembra 1943. Spoznali so, da je vstaja pomenila prenehanje italijanske nadoblasti v Julijski krajini in da bi obnavljanje italijanske nadoblasti na tem področju pomenilo stalno borbo z domačim prebivalstvom. Zato so izvršili velikopotezne manevre: ustanovili so za Julijsko krajino in obmeje furianske predele posebno upravno enotico: "Adriaticas Kustenlands". Ta upravna enotica je bila izločena iz Mussolinijeve fašistične republike in vsa kaže, da so nameravali Nemci v okviru zamisli "enovega reda", skupno z ljubljansko provinco ustvariti tukaj nekako primorsko furiansko-slovensko-hrvaško državo. Njihova politika je najprej stremela za tem, da pridobijo slovensko prebivalstvo kot večino in so bili zato pripravljeni dati takoj slovenskemu prebivalstvu teh krajev vse one pravice, za katere se je borilo s toliko vztrajnostjo in toliko politično zrelostjo četiri stoletja. Dopolnili so slovenskim oziroma hrvaškimi jeziki, dovolili so uporabo slovenskega in hrvaškega jezika v uradih, sami so začeli izdajati odredbe v slovenskem in hrvaškem jeziku in iskati med Slovenci in Hrvači občinske uprave. Njihova parola je bila: Dajmo slovenske šole, slovenske prededne občine, možnost udeleževanja v javnem življenju in možnost kulturne afirmacije. Depuščali so in celo podpirali razpisovanje šovinističnih nagonov.

Ako upoštevamo popolno brezpravnost, v kateri je slovensko prebivalstvo Julijske krajine živelo polnih 25 let in stara nacionalna nasprotnost, ki so čisto prešla v pravo in globoko nacionalno mržnjo, tedaj bomo lahko razumeli, da je bil nemški manever velike preiskave za slovensko prebivalstvo teh krajev. Ako bi ljudstvo na sedlo temeljno manevru bil pokazalo, da ni povezano z borbo vseh slovenskih narodov, za borbo Jugoslavije v prepovedu, da svojega vprašanja ne gleda v okviru celotnega jugoslovanskega vprašanja, da je pripravljeno sprejeti neko manjšinski rešitev, zadovoljiti se z nekakimi koncesijami kulturne avtonomije in odrediti se svoji suverenosti, pokazalo bi se, da narod ne zna spraviti v sklad svoje borbe s celotno antifašistično borbo, da ne razume, da je antifašistična borba skupna stvar vseh narodov in tako italijanskega, jugoslovanskega, hrvaškega, slovenskega, srbskega, makedonskega, albanskega, itd. Ljudstvo Julijske krajine bi v tem primeru sprejelo košaro sadja za pravice svoje prvobitnosti. Toda ljudstvo Julijske krajine, njegovi najširši sloji so se koncesije odklonili in raje izbrali borbo za dosledno rešitev. To je bila njegova druga velika žrtev in druga velika zmaga: moralna in politična. To je bil njegov drugi prispevek k veliki svetovni borbi.

Mlada, komaj postavljena ljudska oblast, je kljub vsemu, ki je zanj pomenila velika nemška ofenziva 1943, takoj pokazala, da je organ borbe, in to ne le borbe za lokalne pravice, nego skupne borbe proti fašizmu. Ljudska oblast je na primer na tem področju takoj pokazala, da odloki o ustanovitvi šol ni samo v tem, da se otroci naučijo štiti in pisati, temveč, da je to odloki ljudskih oblasti nove Jugoslavije, odloki organa borbe proti okupatorju. Zato je okupator z največjo dolednostjo preganjal in uničeval vsak pojav ljudske oblasti, pa čeprav je bil še

pobitih ali odvdenih 500 oseb, vsakomur funkcionarjev ali aktivistov ljudske oblasti. Na njihova mesta so takoj stopili drugi. Ta kader 10.000 oseb se je moral neprestano obnavljati iz neizčrpnega rezervarja ljudskih množic Julijske

krajine. Služba v ljudski oblasti je bila povsod prostovoljna in brezplačna, tako da je že sam obstoj in obnavljanje takega kadra dokaz jasne in odločne opredelitve prebivalstva za idejo, ki jo je izražala ljudska oblast.

Končne borbe za popolno osvobojenje

Ko je leta 1944. zlomljena nemška vzhodna fronta, je Jugoslavija z borbami svoje osvobodilne vojske vezala nase velike nemške sile tako, da Nemci niso mogli z njimi pojesti svojih front v Rusiji in ne v Italiji. Jugoslavija je imela v svojih rokah zvezo med nemškimi vzhodnimi in jugoslovanskimi silami. V Grčiji, kjer so imeli Nemci velike sile, so bili odsekani. Nikakor se niso mogli prebiti preko Albanije, niti preko Beograda, da bi v Podunavju zadržali rusko prodiranje v Srbijo. V skupni borbi Rusov in Jugoslovanske armade je bil 20. oktobra osvobojen Beograd. V južnem in srednjem Balkanu je ostalo zaprtih do 350.000 Nemcev, ki so se morali le s težavo in velikimi izgubami prebiti skozi Sandžak. Poskus reorganizacije njihovih sil je propadel. Boji v Jugoslaviji so vezali nase najmanj 15 nemških divizij prav do konca vojne.

Medtem pa so bile na drugem, severno-zapadnem delu Jugoslavije borbe v Julijski krajini in borba za njeno popolno osvoboditev odločilnega pomena. Te borbe so vezale nekoliko nemških divizij tako, da niso moge podpirati ne italijanske fronte ne fronte proti Rusom. Pri Budimpešti in Dunaju. Končno je Jugoslovanska armada na tem zapadnem, primorskem sektorju zadala Nemcem poslednji udarec: na tem sektorju so bile uničene vse nemške sile, toda kapitulirale niso.

Za to končno borbo je bila for-

malirana IV. armada z nalogom, da očisti zapadni del Jugoslavije, osvobodi Istro, Slovensko Primorje in Trstom, Trzinom in Gorico, preko Soče in da se, preganjajoč sovražnika, sestane z angleškimi tovaršiši VIII. armade. V sklopu Jugoslovanske IV. armade sta stopila tudi slovenski VII. in IX. korpus. IV. armada, ki je s svojo brzino presenetila sovražnika, je naglo osvobodila v Bosni Bihać in Lapac, v Liki in potem Gospić, Otočac, Senj na morju, otoka Pag in Rab, mesta Ogulin in Sušak in Istrske otoke Krk, Cres in Lošinj. S tem je bila osvobodjena vsa Lika, Gorski Kotar, Hrvaško Primorje in vsi otoki. Popolnoma uničene in zajete so bile tri sovražnikove divizije, ena pa je bila popolnoma razbita. Padel je tudi komandant 392. nemške divizije generalmajor Johann Michl. Izvršen je bil začetni, pomozni del naloge.

Pred IV. armado je bil sedaj ves 97. nemški korpus, trije samostojni SS-policijski polki, sedem samostojnih nemških bataljonov, nekoliko kvasilniških korpusov in nekaj neofašističnih polkov. Vse te sile so bile skrite v neprebrskih globinah Snežnika, kotlinah Rečine, in v dobrih utrdbah na stari jugoslovanski meji, zavarovanih z bunkerji, mitskimi polji in žicami.

Operacije IV. armade so se razvile po sledečem načrtu. Ograjati sovražnika istočasno z vdomom v središču in v dvokrakim obkroženju s severa in juga; silnim celnim napadom na sektorju Klana-Reka, ki je bil dejansko pomožni napad, ograjati sovražnika s probomom, in vezati glavno sovražnikovo čet; glavni manever usmeriti na odsek Delnice-Cabar-Prezid-Mašun tako, da bi ondote edine prisle preko Snežnika na križišče Sv. Peter in Il. Bistrico, odkoder bi podvezale napad na Trst, s čimer bi bilo mogoče, če že takoj v začetku hitro priti v samo zaledje sovražnikove glavne. Objem z levega krila, z izkrcanjem poborne mornarske grupe preko Cresa in Lošinja v središnje Istro; obkroženje Istre in z enim krakom obkroženje sovražne skupine na Reki, z drugim delom pa v smeri Trsta.

V največji tajnosti je bila organizirana največja manevrska sku-

pina za obkolitev s severa. Prvi esalon, ki je bil formiran iz pokretljivih elementov, pehote, tankov in motomehaniziranih enot, je imel nalogo, da se po zavzetju Sv. Petra in Il. Bistrice brez vsakih ozirrov in brez zadrževanja svojih kril in bokov prebije do Trsta. Drugi esalon, sestavljen iz strelskih divizij, pa je moral postopoma napredovati

in v smeri Sv. Peter-Trst in Sv. Peter-Postojna-Trst z nalogo zaščiti pokrovnost celice, izkrcavalni odred za obkolitev z juga je bil sestavljen iz strelskih divizij, mornarske pehote, mehanizirane artilerije in bojne mornarice. Na centralnem sektorju (Reškem) je bila formirana udarna operativna grupa elitnih strelskih divizij, mehanizirane artilerije in trške armadne artilerije. Razen teh čet so obstajale še rezerve. Ena divizija je bila po delih odposlana v sovražnikovo zaledje, da tam deluje s partizansko. Slovenski IX. korpus je moral s sektorja Krmin-Istrija-Čedad uničiti sovražne komunikacije in s severa napredovati proti Trstu.

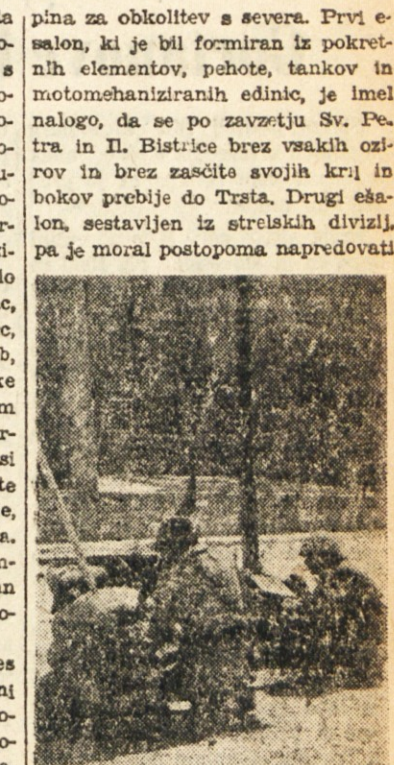
Po zavzetju Mašuna je severna operativna grupa zavzela po kratki, toda ogorčeni borbi 27. aprila II. Bistrico in Sv. Peter. Prvi esalon je bil napredovati proti Trstu ter 29. in 30. aprila razbiti vse sovražni odpor vzhodno od Trsta. Z 30. aprila rano jutraj so se pričele polnične borbe v samem mestu Trst.

IX. korpus je poleg sodelovanja pri osvoboditvi Trsta, Trzinca in Gorice, prešel Sočo in osvobodil Videm, kjer se je kot na drugih sektorjih med Sočo in Tilmentom, sestel z zavzniki. Operativna grupa, ki je imela nalogo osvoboditi zapadno Slovenijo, je krenila iz St. Petra in po upornih bojih likvidirala nemški garnizon v Postojni ter po težkih borbah osvobodila prelatino Ljubljano, Ljubljano. Istočasno je VII. korpus po priključitvi Kodelja, Ribnice in drugih oporišč vrtil skupno z ostalimi v Ljubljano. Po osvoboditvi Ljubljane, je ta operativna grupa napredovala v izredno težkih borbah preko Kranja, Bleda in Jesenice: prešla bivo jugoslovansko-avstrijsko mejo in se v Beljaku sestala z drugimi hitrimi jugoslovanskimi oddeli.

Modet se je obdržal ves ta čas na osvobodjenem ozemlju še vedno močan del sovražne vojske, reška grupa z okoli 30.000 vojakov, ki je zelo uporno borila. Bila je sicer zapeta v krog in popolnoma obkrožena z vseh strani, hotela pa se je za vasko čeno prebiti v Avstrijo. Ta grupa se je po umiku iz Reke, kjer je popolnoma razsula, vseh žrtev in priistanske naprave, prebila 13 km proti severu in ponovno osvojila II. Bistrico. Po petdnevni borbi je ta skupina utrpela 10.000 žrtev in je zato kapitulirala še pred splošno kapitulacijo Nemčije.

Z likvidacijo poslednje nemške večje grupe v II. Bistrici so bile zmagoslavno zaključene operacije Jugoslovanske armade na zapadnem sektorju. Ob tej priliki je bil zajet stari 97. nemškega korpusa s komandantom generalom gorskih čet Kiblerjem, kakor tudi stari 188 in 237. divizije, 17.000 vojakov in ogromen vojni plen. Po likvidaciji reške grupe se je obdržala samo še v Pulju nemška skupina 2500 vojakov toda po dvodnevnih bojih je tudi ta kapitulirala.

Dolžnost cloveštva je, da bo ta zmagoslavni konec boja, ki ga je do najvišjega dramatskega vzpona dovedla Jugoslovanska armada, najstarejša borba za svobodo za sužnjene naroda. In ne samo to. Da bo tudi začetek izgradnje in utrjevanja miru na tem predehu Evrope, preko katerega se je hotel imperialistični fašizem utrditi po za nova osvajanja in nove vojne.

Tržaški meščani so poprijeli za orožje in rano ob rani s Titovimi borci zlagali po umikajočem se fašističnem okupatorju.

v smeri Sv. Peter-Trst in Sv. Peter-Postojna-Trst z nalogo zaščiti pokrovnost celice, izkrcavalni odred za obkolitev z juga je bil sestavljen iz strelskih divizij, mornarske pehote, mehanizirane artilerije in bojne mornarice. Na centralnem sektorju (Reškem) je bila formirana udarna operativna grupa elitnih strelskih divizij, mehanizirane artilerije in trške armadne artilerije. Razen teh čet so obstajale še rezerve. Ena divizija je bila po delih odposlana v sovražnikovo zaledje, da tam deluje s partizansko. Slovenski IX. korpus je moral s sektorja Krmin-Istrija-Čedad uničiti sovražne komunikacije in s severa napredovati proti Trstu.

Po zavzetju Mašuna je severna operativna grupa zavzela po kratki, toda ogorčeni borbi 27. aprila II. Bistrico in Sv. Peter. Prvi esalon je bil napredovati proti Trstu ter 29. in 30. aprila razbiti vse sovražni odpor vzhodno od Trsta. Z 30. aprila rano jutraj so se pričele polnične borbe v samem mestu Trst.

Po trinajstih stoletjih je Julijska krajina svobodna

Medtem ko je prvi udarni esalon prodiral proti Trstu, ne da bi si zaslužiti boke, je drugi esalon z akcijami na severu in smeri Postojne na Rak-Kljubljano in na jugu v slovenskih narodov, za borbo Jugoslavije v prepovedu, da svojega vprašanja ne gleda v okviru celotnega jugoslovanskega vprašanja, da je pripravljeno sprejeti neko manjšinski rešitev, zadovoljiti se z nekakimi koncesijami kulturne avtonomije in odrediti se svoji suverenosti, pokazalo bi se, da narod ne zna spraviti v sklad svoje borbe s celotno antifašistično borbo, da ne razume, da je antifašistična borba skupna stvar vseh narodov in tako italijanskega, jugoslovanskega, hrvaškega, slovenskega, srbskega, makedonskega, albanskega, itd. Ljudstvo Julijske krajine bi v tem primeru sprejelo košaro sadja za pravice svoje prvobitnosti. Toda ljudstvo Julijske krajine, njegovi najširši sloji so se koncesije odklonili in raje izbrali borbo za dosledno rešitev. To je bila njegova druga velika žrtev in druga velika zmaga: moralna in politična. To je bil njegov drugi prispevek k veliki svetovni borbi.

Mlada, komaj postavljena ljudska oblast, je kljub vsemu, ki je zanj pomenila velika nemška ofenziva 1943, takoj pokazala, da je organ borbe, in to ne le borbe za lokalne pravice, nego skupne borbe proti fašizmu. Ljudska oblast je na primer na tem področju takoj pokazala, da odloki o ustanovitvi šol ni samo v tem, da se otroci naučijo štiti in pisati, temveč, da je to odloki ljudskih oblasti nove Jugoslavije, odloki organa borbe proti okupatorju. Zato je okupator z največjo dolednostjo preganjal in uničeval vsak pojav ljudske oblasti, pa čeprav je bil še

čelona severne operativne skupine 29. hercegove divizije in VII. slovenskega korpusa. Za obkoljevanje reške sovražne grupe pa so bili razen centralne operativne grupe določeni tudi deli druge severne in deli južne operativne grupe. Za osvoboditev Koroške, to je mest Celovca in Beljaka, je bil v Ajdovščini formiran hitri udarni odred, sestavljen iz motoriziranih pehote, tankovskih enot in motorizirane artilerije. Pričela je druga faza borbe.

Z napredovanjem iz svojih izhodiščnih položajev je tržaška operativna grupa zlomila zunanje obrambne reke Trsta in 30. aprila so njeni prvi deli vdrli v mesto in začeli polnične borbe. Skupno z edincami tržaških italijanskih antifašistov, ki so bile preje v sestavi edince komande mesta Trsta pod poveljstvom štaba IX. korpusa.

Sovražnikove sile v mestu so bile zelo različne. Razen nemške kopne vojske, mornarice in policoje, so bile tu še italijanske formacije: "Guardia civica", "Xa Masa", "pubblicani", "Brigata Nera", kvesturini in finančni. Vsa ta sovražna vojska, približno 20.000 do 25.000 ljudi, je bila oborožena po večini z lahkim orožjem in nekaj protivzrakovskimi in obalnimi baterijami. Na vseh važnejših točkah v mestu in na obali so bili bunkerji za polnične boje.

Italijanska fašistična reakcija se je pripravljala za primer zloma Nemcev. Poskušala je z organizacijo mestnih oboroženih formacij, toda ni uspela, ker se meščani niso hoteli podvreči vodstvu znanih fašistov. Organiziral se je odbor "Comitato liberazione nazionale di Trieste", kraje, v katerem je bil tudi od Nemcev postavljeni župan Pagnoniti, ki se je napeljal moralno nasloniti samo na one sile, ki so jih obkolili Nemci, da bi z njimi v odločilnem času prevzel oblast v Trstu.

27. aprila 1945. zvečer so Nemci začeli predati oblast v Trstu C. L.N.-u, ki je pričel pozivati prebivalstvo k redu in miru. Nemcem je bilo dovolilo svobodno kretanje in jim pustili orožje. Komanda mesta je izdala prebivalstvu poziv na splošno vstajo in se preselila na svojo komandno točko, ki je bila od 27. do 28. aprila v Kolonkovicu, potem pa od 1. maja v Rocolu. Ljudska vojska v mestu je v noči od 27. do 28. aprila nametala na 10.000 ljudi, 26. aprila zvečer so začele njene edince razoroževati sovražne edince v predmestjih.

Navedenju prebivalstva Trsta je rasto od ure do ure. Predmestja so bila po večini osvobodena in notranja vojska, oborožena s sovražnikovim orožjem, je začela likvidi-

ratu sovražnikove edince, ki so bile v predmestjih. 30. aprila so bile razorožene vse italijanske fašistične sile in tudi nekaj nemških, kot na primer, nemška posadka na univerzi in pri Sv. Jakobu. Delavci so pri Sv. Jakobu s samimi puškami jurili na avtioblnde in jih zaplenili. Pri Sv. Anji so edince ljudske vojske zasledile bunkerje na cesti Trst-Istria in zaplenile dva tanka in nekaj topov. V noči med 30. aprilom in 1. majem so prišle v Trst prve edince Jugoslovanske armade, "Comitato liberazione nazionale" je iz strahu pred ljudskim gnevom, skupno z nekaterimi Nemci, zapustil Trst.

Po osvoboditvi je bila formirana iz borbenih edince "Narodna zaščita" — "difesa popolare", ki je štela 2.500 članov in ki je imela nalogo očistiti pridobitve osvobodilne borbe.

V borbah v samem Trstu so do prihoda Jugoslovanske armade imeli Nemci 450 mrtvih in 1930 ujetih, Italijani pa 170 mrtvih in 1700 zranjenih. Zaplenjeno je bilo 14.400 pušk, mitraljezov, brzdostrel, pištol in velike količine municije. Osvobodilni odredi Trsta so imeli 101 mrtvih.

1. maja je bil Trst po tridnevni bitki popolnoma osvobojen, razen dveh oporišč, v katerih je bilo skupno še 140 sovražnikovih vojakov. 2. in 3. maja so jugoslovanske edince likvidirale še poslednji odpor v Trstu.

V samem Trstu in predmestjih je Jugoslovanska armada zajela 14 tisoč sovražnih vojakov in veliko številno vojni opremlje. Nekateri angleški oficirji, ki so prišli v Trst, so bili v sestavi komande mesta Trsta pod poveljstvom štaba IX. korpusa.

Hitri udarni odred, ki je bil formiran v Ajdovščini je krenil skozi od IX. korpusa osvobodjeni Tolmin in Kobariid po dolini Soče in se severno od Kobariida srečal z angleškimi motoriziranimi četami. Toda po sporednih poteh in s pomočjo prebivalstva je mesto odred uspelo, da je prvi dospel v Beljak in pozneje tudi v Celovce, kjer so bile edince IV. slovenske operativne cone. Nekoliko kasneje so prišli tudi motorizirane vzvznske čete in prav tako začele razoroževati nemške edince, ki so bile po umiku pred III. Ukrajinsko

sko fronto in iz Jugoslavije, razbite in pripravljene kapitulirati. Plen Jugoslovanskega odreda na Koroškem je bil izredno velik. Zajeta pa je bila tudi skoraj vsa Pavličeva vlada s predsednikom Mandičem in doglavnikom Budakom.

IX. korpus je poleg sodelovanja pri osvoboditvi Trsta, Trzinca in Gorice, prešel Sočo in osvobodil Videm, kjer se je kot na drugih sektorjih med Sočo in Tilmentom, sestel z zavzniki. Operativna grupa, ki je imela nalogo osvoboditi zapadno Slovenijo, je krenila iz St. Petra in po upornih bojih likvidirala nemški garnizon v Postojni ter po težkih borbah osvobodila prelatino Ljubljano, Ljubljano. Istočasno je VII. korpus po priključitvi Kodelja, Ribnice in drugih oporišč vrtil skupno z ostalimi v Ljubljano. Po osvoboditvi Ljubljane, je ta operativna grupa napredovala v izredno težkih borbah preko Kranja, Bleda in Jesenice: prešla bivo jugoslovansko-avstrijsko mejo in se v Beljaku sestala z drugimi hitrimi jugoslovanskimi oddeli.

Modet se je obdržal ves ta čas na osvobodjenem ozemlju še vedno močan del sovražne vojske, reška grupa z okoli 30.000 vojakov, ki je zelo uporno borila. Bila je sicer zapeta v krog in popolnoma obkrožena z vseh strani, hotela pa se je za vasko čeno prebiti v Avstrijo. Ta grupa se je po umiku iz Reke, kjer je popolnoma razsula, vseh žrtev in priistanske naprave, prebila 13 km proti severu in ponovno osvojila II. Bistrico. Po petdnevni borbi je ta skupina utrpela 10.000 žrtev in je zato kapitulirala še pred splošno kapitulacijo Nemčije.

Z likvidacijo poslednje nemške večje grupe v II. Bistrici so bile zmagoslavno zaključene operacije Jugoslovanske armade na zapadnem sektorju. Ob tej priliki je bil zajet stari 97. nemškega korpusa s komandantom generalom gorskih čet Kiblerjem, kakor tudi stari 188 in 237. divizije, 17.000 vojakov in ogromen vojni plen. Po likvidaciji reške grupe se je obdržala samo še v Pulju nemška skupina 2500 vojakov toda po dvodnevnih bojih je tudi ta kapitulirala.

Dolžnost cloveštva je, da bo ta zmagoslavni konec boja, ki ga je do najvišjega dramatskega vzpona dovedla Jugoslovanska armada, najstarejša borba za svobodo za sužnjene naroda. In ne samo to. Da bo tudi začetek izgradnje in utrjevanja miru na tem predehu Evrope, preko katerega se je hotel imperialistični fašizem utrditi po za nova osvajanja in nove vojne.

Osvobodilne operacije Jugoslovanske armade

in drugo svetovno vojno, Slovenstvo prebivalstvo Julijske krajine ni nikoli priznalo priključitve Italiji. Borilo se je proti njej in v tem odporu doseglo popolno enotnost. Takoj se je pridružio v celoti narodno osvobodilnemu gibanju, ki je imelo svoje središče na oni strani meje. Povezalo je svojo borbo, ki je trajala več mesecev z njegovo, vneslo vanjo svojo borbeno tradicijo, od nje pa je prevzelo oblike in metode partizanstva. Maksimalna enotnost slovenskega prebivalstva Julijske krajine je že zgodaj dala prostovoljni kolektivni disciplini značaj oblasti, ki prihaja še bolj do izraza zaradi strnjeneosti slovenskega naselja ter zaradi zaokrožitve ozemlja, na katerem se je razvijala organizacija slovenske in hrvaške Osvobodilne fronte. Vojni obvezniki so niso več odvisni pozivom italijanske vojske, temveč bežali v partizane. Narod je sabiliral italijanske ekonomske ukrepe in dajal svoja sredstva na razpolago novi vojski. Začele so se

prometa, nastala prava osvobodjena ozemlja, kjer je nova državna oblast živela tudi podnevi. Le ob morju so preostala mesta z mešanim prebivalstvom, v katerih so skupna borba proti fašizmu, ki je započela že v prvih početkih narodne osvobodilne borbe, ni v prvi fazi toliko razmahnila kakor v notranjosti. Vendar pa so tudi ta mesta postajala vse bolj in bolj rezervar materialnih sredstev in so tako tudi ona prihajala vse bolj pod vpliv notranjosti. Nova državna oblast je imela svoje središče v notranjosti.

Državni aparat, ki ga je Italija gradila celih 20 let, to je od leta 1918, ki ga je utrjevala z brezobzirnim terorjem in za katerega je sistematično dovajala uradnike iz svojih starih pokrajev, je bil na način na vseh straneh miniran. Poraz Italijanov in Nemcev na frontah in uspehi narodno osvobodilne vojske doma so dajali ljudstvu močno zavest, da se bliža dan, ko bo zrušena sila, ki je četrt

Utrjevanje ljudske oblasti po kapitulaciji Italije

Ko je Nemcem uspelo preplaviti ozemlje okrog glavnih prometnih žil in vzpostaviti ob njih kontrolo, so veliki predeli pokrajine ostali svobodni vse do konca vojne, torej leto in pol izven območja njihove kontrole. V te predele so se le potrdilo in za kratek čas prebivali s kazenskim ekspedicijami. Bilo je to predvsem veliko osvobodeno področje med Sočo, Baško dolino, Vipavsko dolino in staro mejo. Po vsej ostali Julijski krajini pa so bila manjša, nestalna, pol osvobodena, na področju, zato ni ljudska oblast, ustvarjena po kapitulaciji Italije na področju Julijske krajine, ni nikoli prenehal delovati. Na osvobodjenem področju je ohranila svojo kontinuiteto, se med borbo še bolj utrdila in segala s svojim vplivom v predele, ki jih je nadzorovala okupatorjeva vojska, pa tudi v take, v katerih je v prvi fazi zastala. S kapitulacijo Italije je začela masovno sodelovati tudi italijanska manšina in proces nastajanja oblasti se je počel razvijati tudi v krajih mešanem prebivalstvom.

Značaj tako nastale oblasti je bil dvojevrsten. Naloga, ki jih je morala vršiti na osvobodjenem ozemlju, so bile različne od onih, katere je osvobodilna vojska sama kontrolirala, a spet drugačna na ozemlju, ki ga je nadzorovala okupatorjeva vojska. Popolnoma družni pa so v sovražnikovih posto-

jankah. Ljudska oblast je vse ta nalogo izpolnjevala in se zaradi njhove raznolikosti ni razbila, temveč je ostala enotna. Naslanjala se je na ljudstvo, iz katerega je izšla kot njegov organ v osvobodilni borbi, in si je pri tem pridobila potrebno gibčnost, da se je mogla prilagoditi razmeram, ki so se v posameznih predelih vsak dan menjale. Ljudske oblasti ne bi moglo izvrševati svojih nalog, če se ne bi oslanjale prostovoljno na kollektivno disciplino in če ne bi prilagajanje ljudske oblasti pomenilo vsakodnevni plebiscit znanju.

Upravna razdelitev je bila povsod taka, da je bila najnižja enota vas. Takoj po zlomu Italije je ljudstvo odpravilo velike fašistične občine in delno obnovo stare, a mnogo manjše, delno pa si je takoj izbralo za enoto mesto, kar je sčasoma postalo pravilo. Mesta so bila povezana v srece, srece v okrožja, a okrožja v pokrajine, in to severni del Julijske krajine v pokrajino Slovensko Primorje, juž

Sovjetska zveza - država napredka

Obnova porušene domovine

Mogilev ob Dnepru:

Sovjetske žene pomagajo svoji vojski pri odstranjevanju ruševin

Leta 1946 se bo pričela velika obnova Smolenskega, enega izmed prvih mest, ki so ga porušili nemški zavojevalci.

Staro rusko mesto se bo v novi obliki spet spoznalo. Najprej bodo po splošnem načrtu akademika arhitekta Tolca obnovljeni glavni trgi, ter zgodovinski in arhitektonski spomeniki. Že sedaj obnavljajo stolpe Smolenskega Kremaja, v katerem so pokopani ruski vojniki, ki so umrli v domovinskih vojski leta 1912 in v sedanji proti nemški fašistični osvojevalci. Na tisti strani zidu, kjer so grobovi, bo postavljen velik spomenik na čast junaskim branilcem Smolenske.

V letu 1946 bo obnovljenih 94.000 m² stanovanj, šol, gledališč, otroških vrtov, sirotišč itd.

Kolhozniki obnavljajo Dnjeprprostor

Obnovitvena dela pri Dnjeprprostoru, ki so ga barbari porušili nemški zavojevalci, so resnično narodna stvar. Kolhozniki Zaporozja in več tisoč kmetov se udeležuje obnovitvenih del te velike gradnje. Pred kratkim je prišlo

Nova Armenija v sovjetskem sistemu

Pred uvedbo sovjetskega sistema Armenija ni imela niti ene višje šole niti enega raziskovalnega zavoda.

Nekateri nadarjeni predstavniki armenskega ljudstva, ki jim je z neverjetnimi težavami uspelo, da se udeležujejo na polju znanosti, so bili prisiljeni delati izven svoje dežele.

V razgovoru s Tass-ovim dopisnikom je podpredsednik armenske akademije znanosti Ambardsumjan izjavil:

»Danes ima Sovjetska Armenija, ki proslavlja 25. obletnico svojega obstoja, 14 višjih šol, 30 raziskovalnih zavodov. Armenska akademija znanosti, ki obsega številne zavode in laboratorije, bo v kratkem proslavila drugo obletnico svojega obstoja.

Nekatera dela sovjetskih znanstvenikov armenske akademije so znana tudi izven armenskih meja.

Temeljne važnosti za fiziko je delo Alagezove odprave, ki je štiri leta proučevala kozmične žarke pod vodstvom armenskega akademika znanosti Alkhanjanjana.

Astronomski observatorij v Erevanu je izdelal nove metode zvezdnanske statistike pri preučevanju ustroja zvezdnega vesolja.

Sedaj grade ob vznožju gore Aragat novi astrofizični observatorij, ki bo eden od največjih južnih observatorijev v SZ.

Omeniti moramo plodovito delovanje armenskih geologov. Več sto ekspedicijskih armenskih geologov je odkrilo številna nova rudniška polja in s tem močno pomagalo pri odkrivanju surovin republike.

Dnevi obletnice republike bodo proslavljeni z otvoritvijo nove znanstvene institucije: hidroelektričnega laboratorija, ki ga je usta-

velika obnovitvena dela so se prav tako zaključila v harkovski tovarni za gradnjo lokomotiv, ki je ena izmed največjih na svetu.

Pred kratkim so začeli obratovati oddelki za topljenje kovin, za valjanje in kovanje. Harkovska tovarna bo v kratkem izdelala prvo turbino z zmogljivostjo 50.000 kw.

Tovarna v Taganrogu je dvignila proizvodnjo parnih kotlov za 15%. Tovarne v pokrajinah, ki so bile osvobojene izpod nemških zavojevalcev, bodo popolnoma obnovljene in bodo presegle predvojno proizvodnjo.

Velika obnovitvena dela so se prav tako zaključila v harkovski tovarni za gradnjo lokomotiv, ki je ena izmed največjih na svetu.

Pred kratkim so začeli obratovati oddelki za topljenje kovin, za valjanje in kovanje. Harkovska tovarna bo v kratkem izdelala prvo turbino z zmogljivostjo 50.000 kw.

Tovarna v Taganrogu je dvignila proizvodnjo parnih kotlov za 15%. Tovarne v pokrajinah, ki so bile osvobojene izpod nemških zavojevalcev, bodo popolnoma obnovljene in bodo presegle predvojno proizvodnjo.

Velika obnovitvena dela so se prav tako zaključila v harkovski tovarni za gradnjo lokomotiv, ki je ena izmed največjih na svetu.

Pred kratkim so začeli obratovati oddelki za topljenje kovin, za valjanje in kovanje. Harkovska tovarna bo v kratkem izdelala prvo turbino z zmogljivostjo 50.000 kw.

Tovarna v Taganrogu je dvignila proizvodnjo parnih kotlov za 15%. Tovarne v pokrajinah, ki so bile osvobojene izpod nemških zavojevalcev, bodo popolnoma obnovljene in bodo presegle predvojno proizvodnjo.

Velika obnovitvena dela so se prav tako zaključila v harkovski tovarni za gradnjo lokomotiv, ki je ena izmed največjih na svetu.

Pred kratkim so začeli obratovati oddelki za topljenje kovin, za valjanje in kovanje. Harkovska tovarna bo v kratkem izdelala prvo turbino z zmogljivostjo 50.000 kw.

Tovarna v Taganrogu je dvignila proizvodnjo parnih kotlov za 15%. Tovarne v pokrajinah, ki so bile osvobojene izpod nemških zavojevalcev, bodo popolnoma obnovljene in bodo presegle predvojno proizvodnjo.

Velika obnovitvena dela so se prav tako zaključila v harkovski tovarni za gradnjo lokomotiv, ki je ena izmed največjih na svetu.

Pred kratkim so začeli obratovati oddelki za topljenje kovin, za valjanje in kovanje. Harkovska tovarna bo v kratkem izdelala prvo turbino z zmogljivostjo 50.000 kw.

Tovarna v Taganrogu je dvignila proizvodnjo parnih kotlov za 15%. Tovarne v pokrajinah, ki so bile osvobojene izpod nemških zavojevalcev, bodo popolnoma obnovljene in bodo presegle predvojno proizvodnjo.

Velika obnovitvena dela so se prav tako zaključila v harkovski tovarni za gradnjo lokomotiv, ki je ena izmed največjih na svetu.

Pred kratkim so začeli obratovati oddelki za topljenje kovin, za valjanje in kovanje. Harkovska tovarna bo v kratkem izdelala prvo turbino z zmogljivostjo 50.000 kw.

Tovarna v Taganrogu je dvignila proizvodnjo parnih kotlov za 15%. Tovarne v pokrajinah, ki so bile osvobojene izpod nemških zavojevalcev, bodo popolnoma obnovljene in bodo presegle predvojno proizvodnjo.

Velika obnovitvena dela so se prav tako zaključila v harkovski tovarni za gradnjo lokomotiv, ki je ena izmed največjih na svetu.

Pred kratkim so začeli obratovati oddelki za topljenje kovin, za valjanje in kovanje. Harkovska tovarna bo v kratkem izdelala prvo turbino z zmogljivostjo 50.000 kw.

Tovarna v Taganrogu je dvignila proizvodnjo parnih kotlov za 15%. Tovarne v pokrajinah, ki so bile osvobojene izpod nemških zavojevalcev, bodo popolnoma obnovljene in bodo presegle predvojno proizvodnjo.

Velika obnovitvena dela so se prav tako zaključila v harkovski tovarni za gradnjo lokomotiv, ki je ena izmed največjih na svetu.

Pred kratkim so začeli obratovati oddelki za topljenje kovin, za valjanje in kovanje. Harkovska tovarna bo v kratkem izdelala prvo turbino z zmogljivostjo 50.000 kw.

Novi član armenske znanosti Egiptarova.

V laboratoriju bodo preizkušali modele hidroelektričnih central.

Poljedelstvo republike dobi stalno pomoč od znanstvenikov. Na nekdanjih močvirnatih tleh valovse sedaj bogata žitna polja.

Znanstveniki so vzgojili številne nove poljedelske rastline, ki jih bodo razdelili po vsej republiki.

Številna nova in zanimiva dela so bila izvršena tudi na humanitarnem polju. Objavili so ogromno delo akademika Abegijana, ki je posvečeno zgodovini starih armenskih literarnih spomenikov, slovar armenskega jezika v štirih zvezkih in novi rusko-armenski slovar.

Članica arktičnega inštituta, biologinja Demmejeva, prva znanstvenica, ki je preživila na skrajnem severu, na zemlji Francu Jožetu, na otoku Domanski in v številnih drugih severnih postajah, se je vrnila z Nove Zemlje v Leningrad. Demmejeva je prišla v avgustu z ladjo na sever. Tu je nadaljevala proučevanje ptic in morskih živali na Novi Zemlji, ki so ga začeli sovjetski biologi pred 6 leti. Drzna žena je v majhnem čolnu na vesla sama preplula 300 km dolgo pot po zalivih in zatokih ter obiskala na stotine majhnih otokov. Pregledala je tudi umetne zgradbe, ki so jih postavili leta 1940 za gnezdenje severnih gosi. Našla jih je v izvrstnem stanju. V petih letih so zbrali v teh zavetjih 4 tone drobecnega puha severnih gosi. Pri zbiranju tega puha je zaposlenih 45 družin. Zbiranje puha Demmejeva zani-mivo knjigo o svojih opazovanjih živalstva na Novi Zemlji.

Junška raziskovalka severnega živalstva

Članica arktičnega inštituta, biologinja Demmejeva, prva znanstvenica, ki je preživila na skrajnem severu, na zemlji Francu Jožetu, na otoku Domanski in v številnih drugih severnih postajah, se je vrnila z Nove Zemlje v Leningrad. Demmejeva je prišla v avgustu z ladjo na sever. Tu je nadaljevala proučevanje ptic in morskih živali na Novi Zemlji, ki so ga začeli sovjetski biologi pred 6 leti. Drzna žena je v majhnem čolnu na vesla sama preplula 300 km dolgo pot po zalivih in zatokih ter obiskala na stotine majhnih otokov. Pregledala je tudi umetne zgradbe, ki so jih postavili leta 1940 za gnezdenje severnih gosi. Našla jih je v izvrstnem stanju. V petih letih so zbrali v teh zavetjih 4 tone drobecnega puha severnih gosi. Pri zbiranju tega puha je zaposlenih 45 družin. Zbiranje puha Demmejeva zani-mivo knjigo o svojih opazovanjih živalstva na Novi Zemlji.

Sedaj grade ob vznožju gore Aragat novi astrofizični observatorij, ki bo eden od največjih južnih observatorijev v SZ.

Omeniti moramo plodovito delovanje armenskih geologov. Več sto ekspedicijskih armenskih geologov je odkrilo številna nova rudniška polja in s tem močno pomagalo pri odkrivanju surovin republike.

Dnevi obletnice republike bodo proslavljeni z otvoritvijo nove znanstvene institucije: hidroelektričnega laboratorija, ki ga je usta-

velika obnovitvena dela so se prav tako zaključila v harkovski tovarni za gradnjo lokomotiv, ki je ena izmed največjih na svetu.

Pred kratkim so začeli obratovati oddelki za topljenje kovin, za valjanje in kovanje. Harkovska tovarna bo v kratkem izdelala prvo turbino z zmogljivostjo 50.000 kw.

Tovarna v Taganrogu je dvignila proizvodnjo parnih kotlov za 15%. Tovarne v pokrajinah, ki so bile osvobojene izpod nemških zavojevalcev, bodo popolnoma obnovljene in bodo presegle predvojno proizvodnjo.

Velika obnovitvena dela so se prav tako zaključila v harkovski tovarni za gradnjo lokomotiv, ki je ena izmed največjih na svetu.

Pred kratkim so začeli obratovati oddelki za topljenje kovin, za valjanje in kovanje. Harkovska tovarna bo v kratkem izdelala prvo turbino z zmogljivostjo 50.000 kw.

Tovarna v Taganrogu je dvignila proizvodnjo parnih kotlov za 15%. Tovarne v pokrajinah, ki so bile osvobojene izpod nemških zavojevalcev, bodo popolnoma obnovljene in bodo presegle predvojno proizvodnjo.

Velika obnovitvena dela so se prav tako zaključila v harkovski tovarni za gradnjo lokomotiv, ki je ena izmed največjih na svetu.

Pred kratkim so začeli obratovati oddelki za topljenje kovin, za valjanje in kovanje. Harkovska tovarna bo v kratkem izdelala prvo turbino z zmogljivostjo 50.000 kw.

Tovarna v Taganrogu je dvignila proizvodnjo parnih kotlov za 15%. Tovarne v pokrajinah, ki so bile osvobojene izpod nemških zavojevalcev, bodo popolnoma obnovljene in bodo presegle predvojno proizvodnjo.

Velika obnovitvena dela so se prav tako zaključila v harkovski tovarni za gradnjo lokomotiv, ki je ena izmed največjih na svetu.

Pred kratkim so začeli obratovati oddelki za topljenje kovin, za valjanje in kovanje. Harkovska tovarna bo v kratkem izdelala prvo turbino z zmogljivostjo 50.000 kw.

Tovarna v Taganrogu je dvignila proizvodnjo parnih kotlov za 15%. Tovarne v pokrajinah, ki so bile osvobojene izpod nemških zavojevalcev, bodo popolnoma obnovljene in bodo presegle predvojno proizvodnjo.

Velika obnovitvena dela so se prav tako zaključila v harkovski tovarni za gradnjo lokomotiv, ki je ena izmed največjih na svetu.

Pred kratkim so začeli obratovati oddelki za topljenje kovin, za valjanje in kovanje. Harkovska tovarna bo v kratkem izdelala prvo turbino z zmogljivostjo 50.000 kw.

Tovarna v Taganrogu je dvignila proizvodnjo parnih kotlov za 15%. Tovarne v pokrajinah, ki so bile osvobojene izpod nemških zavojevalcev, bodo popolnoma obnovljene in bodo presegle predvojno proizvodnjo.

Velika obnovitvena dela so se prav tako zaključila v harkovski tovarni za gradnjo lokomotiv, ki je ena izmed največjih na svetu.

Pred kratkim so začeli obratovati oddelki za topljenje kovin, za valjanje in kovanje. Harkovska tovarna bo v kratkem izdelala prvo turbino z zmogljivostjo 50.000 kw.

Tovarna v Taganrogu je dvignila proizvodnjo parnih kotlov za 15%. Tovarne v pokrajinah, ki so bile osvobojene izpod nemških zavojevalcev, bodo popolnoma obnovljene in bodo presegle predvojno proizvodnjo.

Velika obnovitvena dela so se prav tako zaključila v harkovski tovarni za gradnjo lokomotiv, ki je ena izmed največjih na svetu.

Pred kratkim so začeli obratovati oddelki za topljenje kovin, za valjanje in kovanje. Harkovska tovarna bo v kratkem izdelala prvo turbino z zmogljivostjo 50.000 kw.

Tovarna v Taganrogu je dvignila proizvodnjo parnih kotlov za 15%. Tovarne v pokrajinah, ki so bile osvobojene izpod nemških zavojevalcev, bodo popolnoma obnovljene in bodo presegle predvojno proizvodnjo.

Velika obnovitvena dela so se prav tako zaključila v harkovski tovarni za gradnjo lokomotiv, ki je ena izmed največjih na svetu.

Pred kratkim so začeli obratovati oddelki za topljenje kovin, za valjanje in kovanje. Harkovska tovarna bo v kratkem izdelala prvo turbino z zmogljivostjo 50.000 kw.

Tovarna v Taganrogu je dvignila proizvodnjo parnih kotlov za 15%. Tovarne v pokrajinah, ki so bile osvobojene izpod nemških zavojevalcev, bodo popolnoma obnovljene in bodo presegle predvojno proizvodnjo.

Velika obnovitvena dela so se prav tako zaključila v harkovski tovarni za gradnjo lokomotiv, ki je ena izmed največjih na svetu.

Pred kratkim so začeli obratovati oddelki za topljenje kovin, za valjanje in kovanje. Harkovska tovarna bo v kratkem izdelala prvo turbino z zmogljivostjo 50.000 kw.

Tovarna v Taganrogu je dvignila proizvodnjo parnih kotlov za 15%. Tovarne v pokrajinah, ki so bile osvobojene izpod nemških zavojevalcev, bodo popolnoma obnovljene in bodo presegle predvojno proizvodnjo.

Delo kolhozov po vojni

Ivan Benediktov, namestnik ljudskega komisarja za poljedelstvo ZS SR, je napisal članek v »Pravdi«, v katerem navaja splošne podatke o delu kolektivnih kmetij.

Po vojni doslej je bilo poslanih v osvobodeno pokrajino več kot 26.000 traktorjev, 50.000 poljedelskih strojev in 3 milijone živine. Obnovljenih je bilo 3.000 strojno-traktorjskih postaj. Posajena površina v teh pokrajinah je dosegla 69 predvojno višino, od tega je tri četrtine ozemlja posejana z žitaricami. Članek omenja, strahotno škodo, ki jo je kolhozom povzročili Nemci. Ta škoda znaša 181 milijonov rubljev. Razen silne škode na kolho-

zih so silno trpele tudi državne kmetije (sovhosi), strojno-traktorjske postaje in druge kmetijske ustanove. Nemci so odpeljali 137.000 traktorjev, 49.000 kombajnov in več kot 5 milijonov drugih kmetijskih strojev in priprav. Za časa največjih sovražnikov uspehov je predstavljalo sedeno ozemlje 40% vse obdelane površine kolhozov, 37% površine je bilo posejano z žitaricami, 49% z industrijskimi rastlinami, več kot 85% s siadkorno peso in več kot polovica s krompirjem in zelenjavo; na tem ozemlju je bilo skoraj 50% konj, 38% v rogatke živine in velik del drobnice in ovčin. Tam je bilo tudi 3.000 strojno-traktorjskih postaj. Kljub temu je sovjetsko poljedelstvo med vojnimi dogodki v zaledju pomembne uspehe. Tako je leta 1945 vsaka zmožna kolektivna kmetija zorala povprečno 10,25 oravov, med tem ko je leta 1913, leta pred vojnimi dogodki, posajeno površino na predvečer svetovne vojne, individualni ruski kmet zorol pov-

prečno 5,5 oravov. Zadoštna opremljenost kolhozov z orodji in stroji, zmožnost, vprežno živino, je potrebna za naslednjim: 1913. leta je bilo samo 8,5 oravov posejana površine z orodji z eno konjsko silo — če seštejemo vse stroje in tovrstno živino — medtem ko je bilo leta 1945 z eno konjsko silo 24,25 oravov. V zadnjem predvojnem letu je bila sovjetska vas tako dobro opremljena s stroji, da so strojno-traktorjske postaje opravile tri četrtine splošnega oranja in štiri petine jesenskega oranja s svojimi traktorji. V vsaki pokrajini in vsakem področju, posejano površino, ki jo je posejal narodni ljudski komisar Ivan Benediktov, boste našli ugledne kmetijske stroje, ki predstavljajo živno spomeniko zelo učinkovitega dela. Med njimi je žena, zveznica traktorjev, Garmaš iz Rjazana, ki je vozila mali traktor in zorala 4.665 oravov površine, kolhoznik Burmistrov iz moskovske pokrajine, ki je pridelal 53 tone zimskega žita na orol, ukrajinska kolhoznica Kruljakov, ki je pridelala 78 ton sladkorne pese na orol, kmetica Uzbekinja Umurova, ki je pridelala na orol 112 bombaža.

Letos so kolhozi in individualna gospodarstva v Sovjetski zvezi posejali veliko večjo površino, kot lanske leto, bombažna polja so se povečala za več kot polovico, s sladkorno peso posejana polja za 300.000 oravov, s krompirjem in zelenjavo pa za 500.000 oravov. V zaključku svojega članka spominja Benediktov na poziv Molotova ljudstvu: »Izvršimo te naloge z vso našo neiztrpno boljševo silo. Novi petletni načrt za obnovo in načrt Sovjetskega gospodarstva od 1946 do 1950. leta predvideva obilno kmetijsko in njegovo dvig na predvojno višino, pa tudi izboljšanje prehranjevalnega položaja dežele.

Letos so kolhozi in individualna gospodarstva v Sovjetski zvezi posejali veliko večjo površino, kot lanske leto, bombažna polja so se povečala za več kot polovico, s sladkorno peso posejana polja za 300.000 oravov, s krompirjem in zelenjavo pa za 500.000 oravov. V zaključku svojega članka spominja Benediktov na poziv Molotova ljudstvu: »Izvršimo te naloge z vso našo neiztrpno boljševo silo. Novi petletni načrt za obnovo in načrt Sovjetskega gospodarstva od 1946 do 1950. leta predvideva obilno kmetijsko in njegovo dvig na predvojno višino, pa tudi izboljšanje prehranjevalnega položaja dežele.

Letos so kolhozi in individualna gospodarstva v Sovjetski zvezi posejali veliko večjo površino, kot lanske leto, bombažna polja so se povečala za več kot polovico, s sladkorno peso posejana polja za 300.000 oravov, s krompirjem in zelenjavo pa za 500.000 oravov. V zaključku svojega članka spominja Benediktov na poziv Molotova ljudstvu: »Izvršimo te naloge z vso našo neiztrpno boljševo silo. Novi petletni načrt za obnovo in načrt Sovjetskega gospodarstva od 1946 do 1950. leta predvideva obilno kmetijsko in njegovo dvig na predvojno višino, pa tudi izboljšanje prehranjevalnega položaja dežele.

Letos so kolhozi in individualna gospodarstva v Sovjetski zvezi posejali veliko večjo površino, kot lanske leto, bombažna polja so se povečala za več kot polovico, s sladkorno peso posejana polja za 300.000 oravov, s krompirjem in zelenjavo pa za 500.000 oravov. V zaključku svojega članka spominja Benediktov na poziv Molotova ljudstvu: »Izvršimo te naloge z vso našo neiztrpno boljševo silo. Novi petletni načrt za obnovo in načrt Sovjetskega gospodarstva od 1946 do 1950. leta predvideva obilno kmetijsko in njegovo dvig na predvojno višino, pa tudi izboljšanje prehranjevalnega položaja dežele.

Letos so kolhozi in individualna gospodarstva v Sovjetski zvezi posejali veliko večjo površino, kot lanske leto, bombažna polja so se povečala za več kot polovico, s sladkorno peso posejana polja za 300.000 oravov, s krompirjem in zelenjavo pa za 500.000 oravov. V zaključku svojega članka spominja Benediktov na poziv Molotova ljudstvu: »Izvršimo te naloge z vso našo neiztrpno boljševo silo. Novi petletni načrt za obnovo in načrt Sovjetskega gospodarstva od 1946 do 1950. leta predvideva obilno kmetijsko in njegovo dvig na predvojno višino, pa tudi izboljšanje prehranjevalnega položaja dežele.

Letos so kolhozi in individualna gospodarstva v Sovjetski zvezi posejali veliko večjo površino, kot lanske leto, bombažna polja so se povečala za več kot polovico, s sladkorno peso posejana polja za 300.000 oravov, s krompirjem in zelenjavo pa za 500.000 oravov. V zaključku svojega članka spominja Benediktov na poziv Molotova ljudstvu: »Izvršimo te naloge z vso našo neiztrpno boljševo silo. Novi petletni načrt za obnovo in načrt Sovjetskega gospodarstva od 1946 do 1950. leta predvideva obilno kmetijsko in njegovo dvig na predvojno višino, pa tudi izboljšanje prehranjevalnega položaja dežele.

Letos so kolhozi in individualna gospodarstva v Sovjetski zvezi posejali veliko večjo površino, kot lanske leto, bombažna polja so se povečala za več kot polovico, s sladkorno peso posejana polja za 300.000 oravov, s krompirjem in zelenjavo pa za 500.000 oravov. V zaključku svojega članka spominja Benediktov na poziv Molotova ljudstvu: »Izvršimo te naloge z vso našo neiztrpno boljševo silo. Novi petletni načrt za obnovo in načrt Sovjetskega gospodarstva od 1946 do 1950. leta predvideva obilno kmetijsko in njegovo dvig na predvojno višino, pa tudi izboljšanje prehranjevalnega položaja dežele.

Letos so kolhozi in individualna gospodarstva v Sovjetski zvezi posejali veliko večjo površino, kot lanske leto, bombažna polja so se povečala za več kot polovico, s sladkorno peso posejana polja za 300.000 oravov, s krompirjem in zelenjavo pa za 500.000 oravov. V zaključku svojega članka spominja Benediktov na poziv Molotova ljudstvu: »Izvršimo te naloge z vso našo neiztrpno boljševo silo. Novi petletni načrt za obnovo in načrt Sovjetskega gospodarstva od 1946 do 1950. leta predvideva obilno kmetijsko in njegovo dvig na predvojno višino, pa tudi izboljšanje prehranjevalnega položaja dežele.

Letos so kolhozi in individualna gospodarstva v Sovjetski zvezi posejali veliko večjo površino, kot lanske leto, bombažna polja so se povečala za več kot polovico, s sladkorno peso posejana polja za 300.000 oravov, s krompirjem in zelenjavo pa za 500.000 oravov. V zaključku svojega članka spominja Benediktov na poziv Molotova ljudstvu: »Izvršimo te naloge z vso našo neiztrpno boljševo silo. Novi petletni načrt za obnovo in načrt Sovjetskega gospodarstva od 1946 do 1950. leta predvideva obilno kmetijsko in njegovo dvig na predvojno višino, pa tudi izboljšanje prehranjevalnega položaja dežele.

Letos so kolhozi in individualna gospodarstva v Sovjetski zvezi posejali veliko večjo površino, kot lanske leto, bombažna polja so se povečala za več kot polovico, s sladkorno peso posejana polja za 300.000 oravov, s krompirjem in zelenjavo pa za 500.000 oravov. V zaključku svojega članka spominja Benediktov na poziv Molotova ljudstvu: »Izvršimo te naloge z vso našo neiztrpno boljševo silo. Novi petletni načrt za obnovo in načrt Sovjetskega gospodarstva od 1946 do 1950. leta predvideva obilno kmetijsko in njegovo dvig na predvojno višino, pa tudi izboljšanje prehranjevalnega položaja dežele.

Letos so kolhozi in individualna gospodarstva v Sovjetski zvezi posejali veliko večjo površino, kot lanske leto, bombažna polja so se povečala za več kot polovico, s sladkorno peso posejana polja za 300.000 oravov, s krompirjem in zelenjavo pa za 500.000 oravov. V zaključku svojega članka spominja Benediktov na poziv Molotova ljudstvu: »Izvršimo te naloge z vso našo neiztrpno boljševo silo. Novi petletni načrt za obnovo in načrt Sovjetskega gospodarstva od 1946 do 1950. leta predvideva obilno kmetijsko in njegovo dvig na predvojno višino, pa tudi izboljšanje prehranjevalnega položaja dežele.

Letos so kolhozi in individualna gospodarstva v Sovjetski zvezi posejali veliko večjo površino, kot lanske leto, bombažna polja so se povečala za več kot polovico, s sladkorno peso posejana polja za 300.000 oravov, s krompirjem in zelenjavo pa za 500.000 oravov. V zaključku svojega članka spominja Benediktov na poziv Molotova ljudstvu: »Izvršimo te naloge z vso našo neiztrpno boljševo silo. Novi petletni načrt za obnovo in načrt Sovjetskega gospodarstva od 1946 do 1950. leta predvideva obilno kmetijsko in njegovo dvig na predvojno višino, pa tudi izboljšanje prehranjevalnega položaja dežele.

Letos so kolhozi in individualna gospodarstva v Sovjetski zvezi posejali veliko večjo površino, kot lanske leto, bombažna polja so se povečala za več kot polovico, s sladkorno peso posejana polja za 300.000 oravov, s krompirjem in zelenjavo pa za 500.000 oravov. V zaključku svojega članka spominja Benediktov na poziv Molotova ljudstvu: »Izvršimo te naloge z vso našo neiztrpno boljševo silo. Novi petletni načrt za obnovo in načrt Sovjetskega gospodarstva od 1946 do 1950. leta predvideva obilno kmetijsko in njegovo dvig na predvojno višino, pa tudi izboljšanje prehranjevalnega položaja dežele.

Letos so kolhozi in individualna gospodarstva v Sovjetski zvezi posejali veliko večjo površino, kot lanske leto, bombažna polja so se povečala za več kot polovico, s sladkorno peso posejana polja za 300.000 oravov, s krompirjem in zelenjavo pa za 500.000 oravov. V zaključku svojega članka spominja Benediktov na poziv Molotova ljudstvu: »Izvršimo te naloge z vso našo neiztrpno boljševo silo. Novi petletni načrt za obnovo in načrt Sovjetskega gospodarstva od 1946 do 1950. leta predvideva obilno kmetijsko in njegovo dvig na predvojno višino, pa tudi izboljšanje prehranjevalnega položaja dežele.

Letos so kolhozi in individualna gospodarstva v Sovjetski zvezi posejali veliko večjo površino

O Levu Nikolajeviču Tolstoju

Ko so v Krimski vojni nasprotniki caristične Rusije oblegali črnomorsko trdnjavo Sebastopol, so v Rusiji izhajala poročila, ki so zbuja posebno pozornost. Ruski car se je zanimal za pisa in ko je zvedel, da je to častnik cesarske armade, je dal nalog, naj skrbno po možnosti za njegovo varnost. Častnik, ki je pisal svoj «Sebastopol», vojna zgodba iz dni obleganja, je bil mladi grof Lev Nikolajevič Tolstoj.

Vojna se je končala, mladi častnik se je vrnil v Petrograd, v brezskrbno vojaško življenje. Dosegel je slavo, ki si jo je tako želel, postal je — literarni «general». Zavehe, poplavljanje, kvartanje, ženske, razkošje — to je bilo življenje visoke družbe, življenje mladega častnika, ki se je kmalu zdokladi, in prenesenih nerodnega življenja, odpotoval na Kavkaz.

Kako je živel tu, opisuje sam v svojih «Kavkazih». Bilo je pravo nasprotje vsega, kar je doživel doslej — bila je vrtnost in priroda, v divje razmere, daleč od gosposkega sveta. To novo življenje so prekinjali vojaški dogodki, borbe z uporniki kavkaskih gorskih plemen, ki jih je krotila carska Rusija z ognjem in mečem. Če hočete spoznati kakšne zgodovinske točke, vzemite v roke «Hadži Murata», Tolstojev umetniško, ki vam odkriva vse strahote imperializma, pohlepa za fujo čemur, v zvezi s podjarmljenim ljudstvom, ki je njen zakoniti lastnik.

Lev Nikolajevič Tolstoj ni ostal v vojaški službi, vrnil se je na svoje posestvo na Jasi Poljani. Kar je bil preživel, je pustilo v njem globoke sledove. Že na Kavkazu se je vračal — častnik in plemenitaš — v ljudstvo, tu, na svojem posestvu, je bil občutiti žalostno usodo ruskega kmeta, nesvobodnega mušiča. Videl je njegovo zaostalost in smilil, da mu bo mogel pomagati s izobrazbo. Ustanovil je šolo za mladino svojega okrožja, sam poučeval v njej, dobil pomočnika učitelja in pripravil učne načrte. Istodnevno je preučeval zapade, njegovo zgodovino in modroslovlje. Čim več je študiral, tem več vprašanj je stopalo predenj, silna želja po rešitvi tisočletnih življenjskih skrivnosti ga je gnala vedno dalje. Obenem ga je njegov umetniški genij silil h književnemu ustvarjanju. Lotil se je ogromnega dela, zgodovinskega življenja ruske družbe, v prvi vrsti plemstva, v dobi Napoleonovih vojn in Korzičanskega pohoda, s čevljič armado v Rusijo. Ustvaril je slovitih zgodovinskih romanov «Vojna in mir», ki se je prav v naših dneh, ob nemškem vdoru v Sovjetsko zvezo, spet čital, kakor malokatera druga knjiga iz svetovne književne zakladnice. Napoleon Bonaparte, Kutuzov, rusko plemstvo, kmetje, borba za osvoboditev ruske zemlje — vse to je v romanu popisano na način, ki nima primera v svetovni književnosti.

Se v drugem delu, v «Ani Karenin», se je videla vsa veličina umetnika Tolstoj, vendar se kaže v tem romanu, ki je eden najlepših v slovstvu narodov vsega sveta, po lege genialnega umetnika druga bistvena pravina silnega, nemirnega duha — Tolstojeva etična, pravna osebnost. V «Ani Karenin» stopa pred nas pravni človek, predikant, ki hoče učiti, kako naj živimo. Tu ni več samo umetnik, tu je reformator družbe. Njegovi nauki so se v zametnikih, a kažejo njegovo notranjo borbo, pravo krizo, ki se je pozneje razvila v tragedijo.

Na Jasi Poljani je živel mladi plemenitaš življenje, ki ga deloma opletuje v «Ani Karenin». Levin je on sam. Potekal si je družico, poročil, je mlado dekle, Sofjo Andrejevno, ljubil jo je, toda v njuno razmerje je prišla strašna razlika značaja, ki je segla globoko v intimno življenje. Razšli so je Tolstoj sam v zgodbi o punčki iz poročila, ki je napeljal za zdravniško, očeta svoje mlade žene. Dolder se ni omenil, je imel mladi grafičar razmerje z neko čevljoško ženo —

moj je služil vojake. Tolstojeva divja erotična narava je našla v tem razmerju polno zadoščenje. Njegova zakonita žena se z možem erotično ni skladala, bila je poročana punčka, lepa, mikavna, toda da sta se pozneje zakonca bolj in bolj oddaljevala, tako da je Lev Nikolajevič vedno pogostejš mislil pretrgati vse rodbinske vezi in da so te misli šle z njim v pozno starost, ter končno pospešile njegovo smrt.

Drugi vzrok, ki je Tolstoj odtrgal od umetnosti in po vseh nasorih tudi deloma od rodbine, je njegova pravna usmerjenost in z njo združena neljuzna doslednost.

Tolstoj filozof izkalec večnih resnic

Velik umetnik je naglo spoznal, da ne bo niti z umetnostjo niti z izobrazbo ljudstva, spremeni človeka in razmer, iskal je rešitev v evangeliju, v krščanstvu. On, ateist, ki mu je življenje že zamrzelo, da je mislil na samostor, se je vračal k veri. Videl je preprosto vero ruskega kmeta, mušiča, videl je kako umira in skušal je tudi sam najti duševnega mira. Približal se je pravoslavju, podredil se je njegovim naukom, odpravil se je celo v samostan, da bi živel zase, toda prave rešitve ni našel. Se bolj so se oddaljal od vsega, kar je bilo v zvezi s pravoslavnim vero ter si je končno skušal sam razložiti in evangelij in njegove nerazumljive skrivnosti.

Velikoga človeka je mučilo vprašanje, čemu živimo. Polagoma, etapno je našel odgovor. Bil je prepričan: življenje brez ljubezni nima smisla. V zvezi s to ugotovitvijo se je vprašal, ali je vse njegovo življenje v skladu z resnico, ki jo je sprejel kot bistvo človekovega dejanja in nehanja. Kaj je našel? Da živi sam, da živi vsa njegova družina v nasprotju s tem osnovnim naukom. Da je sam vzrok, če je njegovim kmetom gorje, da je siromastvo posledica njegovega osebnega razkošja. Njegova vera, njegov nauk o ljubezni v človeški družbi je zdel ob lastnino, ob privatno lastnino.

Lev Nikolajevič Tolstoj je hotel

Poživimo kulturno prosvetno delo

biti dosleden. Sledil je gosposko sukajo in oblekel rubaško. Še več! Hodil je bos in ni več umival nog, da se mu ne pokrije s hrastami. Hotel je biti enak mušiču, prenašati vse njegove tegobe. Kar je težko občutili carsko samodržje, se je naglil k nauku anahizma, vstal je proti obstoječemu redu, proti carski oblasti in proti pravoslavju, ki je podpiralo nasilni sistem. Pravoslavje ni bilo za njega lebožna zrada njegovih spisov, nevedne množice so pljuvale na veličana kot na Antikrista.

V to dobo spadajo modroslovnji spisi L. N. Tolstoj. Še danes jih prebirate z zanimanjem in strmito ob bogastvu misli, ob odkritostih genija, ki gre preko vsega, da bi dosegel do resnice. Ni čudnega, da so varuhi obstoječega reda v Rusiji vse storili, da bi mu onemogočili delo. Moza samega, ki je dosegel svetovno veličino, se niso upali dotakniti, njegov genij je bil pri znanstvenih revolucionarnosti misli, ki jih je širil. Ni moglo naštetu vseh del in razprav, ki jih je prav velikan ustvaril. Tudi Lenin pravi o njegovem delu, da se s Tolstojem nihče ne more meriti.

Eno najlepših Tolstojevih del je gotovo roman kneza Nehljudova in Maslova «Vstajenje». Kakor vsa druga, ima tudi to delo veliko biografskega značaja. Nehljudov in Maslova sta etični, pravni nazor Tolstoj samega. Kar je človek zagrešil nas bledim, ostane krivda. Zato je njegova dolžnost, da popravi, kar je storil. Knez Nehljudov je

bil v mladosti zapeljiv lepo, čisto Maslovo in jo zavrgel. Njeno življenje je bilo navadno, vedno ni bilo prišla pred poroto, obdružena umora nekoga trgovca. Porota jo je obsodila na Sibirijo, dala ni bila kriva. V poroti, ki je Maslovo sodila, je bil Nehljudov sam. Ko je spoznal svojo veliko krivdo, je z obsojenjo v pregnanstvo, da ji olajša trpljenje, pripravil skleniti s njo zakon. Knez Nehljudov je vstal, vstal iz življenja, ki je bilo samopajno, rešil je sebe in Maslovo, našel je svet svoj mir.

Pisatelj «Vstajenje», velike umetnine, ki je vsa zgrajena na pravni, etični osnovi, ni našel miru. Bolj in bolj ga je težil razmišljati in lastnim umnim življenjem in bednim siromastvom ljudskih množic. Prišlo je bilo revolucionarno leto 1905, ko so v Rusiji začeli dvigati glave tudi tlačani mušiči. Sofja Andrejevna, žena silnega genija Tolstoj, je poklicala vojaštvo, naj bi varovalo Jasno Poljano pred ruskimi kmeti.

Tako je na begu umri eden največjih mož, kar jih je rodilo XIX. stoletje.

Slava spominu borca za svobodo ruskega ljudstva in ljudstev vsega sveta!

Jože Pahor

BESEDA IN ODER

Lepa slovenska beseda je naša največja svetinja. Zanje je naš narod doprinesel ogromno žrtve. Skozi dolga stoletja tlačena in zapostavljena, je prestala vse težave in bridkosti, kakor slovenski narod, ki jo je vedno skrbno gojili in brali, dokler ni s vstajenjem in svobodno slovenskega naroda tudi ona zabledela v vsem sijaju. Zato naj bo posvečena velika skrb slovenskega književnega jezika povsod, v solah, uradih, doma in predvsem na odru. Saj je prav oder, pa bodi ljudski, diletantski ali pa visoko umetniški, prvi poklican, da neguje živo, govorno slovensko besedo. Lepa govorna beseda je ponos vsake gledališke predstave, je mejo kulturnosti in občutka za lepoto vsake gledališke družine.

Zato naj bodo vsi ljudski odrji neustrašni v svojem prizidevanju za lepo besedo. Res, težko je pravilno vlna izgovorjave slov. knjižnega in lepo govoriti, res je težka prazniza, zlasti za one kraje in ljudi, ki tako dolgo niso imeli slovenskih šol, ki tako dolgo niso imeli stika z ostalim slovenskim narodom. Talo, če bomo poglajali vsaj malo poživljenosti na izgovorjavo, bomo počasi prav lepo napredovali. Preden pa govorimo o raznih pravilih izgovorjave in dam nekaj navodil, moramo napraviti kratek pregled razvoja in nastanka slov. knjižnega jezika. Potem nam bo marsikaj postalo lažje in razumljiveje.

Naš knjižni jezik je plod dolgotrajnega razvoja in se kot tak ne govori v nobenem našem narečju v celoti. V tem se bistveno razlikuje od hrvaške in srbske, ki se piše tako kakor se danes govori, in sicer v južni Hercegovini — knjiž. hrvaščina, v Sumadiji in stari Vojvodini — knjiž. srbsčina. Naš slovenski jezik pa je po nastanku in drugem podoben stari evropskim pisanim jezikom, kakor so: nemški, francoski, angleški, poljski itd.

Prva osnova za naš knjižni jezik je bilo dolensko narečje, kakor ga je govoril Primož Trubar in pisatelj protestantske dobe na slovenskem v 16. stoletju. Trubar je pisal tako, kakor je sam govoril. Ker je bil doma iz Rašice na Dolenskem, je postalo dolensko narečje prva osnova na naš knjižni jezik. V 17. in 18. stoletju opazimo močan vpliv gorenjskega narečja. Sicer je ostal Trubarjev jezik še vedno osnova, vendar so vnesli pisatelji, kakor: Japelj, Linhart, Vodnik, Kopitar, M. Ravnikar več gorenjskih oblik in besed v knjižni jezik. Tudi mnogi dolenski oblik so nadomestili z gorenjskimi. Poleg tega so pisatelji v 17. in 18. stoletju vnesli v knjižni jezik tudi mnogo oblik iz drugih dolenskih narečij, kar se je tudi še pozneje dogajalo. Treba je vedeti, da se narečja razvijajo in da n. pr. danes v narečju uporabljamo mnogo drugih in drugačnih oblik kot pa pred kakimi 200 leti. Ime da marsikateri besed danes v narečju ne govorimo več.

Tak jezik so uporabljali do leta 1849 samo Kranjci in Primorci. Koroski, štajerski in prekmurski pisatelji, ki so začeli nastopati v 18. stoletju, pa niso imeli pravega stika s tem pisanim in so zato pisali v svojih narečjih. V enotni pisarni jezik so se združili šele v dobi 18. stoletja gibanja 1835-32, ko so hoteli celo, da bi imeli Slovenci, Srbi in Hrvatje en pisarni jezik. To se sicer ni zgodilo, ker so naravne razlike med temi jeziki prevelike, in hkrati je propadel. Proti njemu se je odločno postavil tudi Prešeren.

Dobili pa smo Slovenci takrat vendarle en knjižni jezik, ki so ga uporabljali vsi Slovenci, vseh narečij. Jasno pa je, da je vsako narečje prineslo v knjižni jezik svoje besede, oblike itd. Tako je slovenski knjižni jezik nekakšna sinteza ali spoj vseh dialektov ali narečij in se je kot tak potem razvijal naprej.

Leta 1848, je Koroski Matija Majar Ziljski predlagal, naj bi se v knjižnem jeziku ne pisale samo kranjske besede, ki so tedaj prednjačile, ampak take oblike, ki so v slovenske, torej take, ki so vsem narečjem skupne, ali pa vsaj take, ki so jim jih zahtevali vsi govorniki v enem samem narečju, ampak jih imamo iz različnih narečij. Vendar pa je ogromna večina glasov vsem narečjem skupna. Tako so skupni vsem narečjem skoraj vsi soglasniki razen v, nj, lj in trdega i, ki se izgovarja v u. Prav tako so skupni vsem narečjem samoglasniki, razen kratkega poudarjenega i, u, e, polglanika in dvoglasnikov. Ti glasovi pa imajo v raznih narečjih razne oblike in nekeleti so se od 16. stoletja spreminjali. Pri izgovorjavi teh zapadajo ljudje, ki hočejo govoriti knjižno slovensko, v dve skrajnosti, ki pa sta obe napačni. Ali govora preveč po narečjih ali pa po črki, ali bolje po neki najbližji pravilnosti (n. pr. videj, silaj).

Danes imamo za pravilno izgo-

Prvi med glavnimi činitelji samohranitve in močvitve naroda je zdravstveno-socialna politika.

Skrb za ohranitev naroda odseva v ukrepih, ki jih podvzamemo za izboljšanje zdravja in telesnega stanja poedincev kot osnovne celice naroda, in ta skrb mora biti oni gonilni moment, s katerim si prizadevamo doseči telesno in duševsko celotnega naroda. Saj to je končni in najvišji cilj človeške družbe.

no popolnost poedincev in preko njega. Lahko rečemo, da ima človek svojo usodo v lastnih rokah. To ne velja morja vselej za poedince, kajti poleg zdravja imamo dedno bolelo in obremenjeno, a vendar velja to načelo za narod kot celoto in za človeško družbo, ki ima možnost in sredstva, odločno posesti v zdravstveno in zdravstveno-socialno politiko.

Zato raste težnja po izboljšanju človeškega zdravja pri mladih, vitalnih narodih, med katere se prištevamo tudi mi Slovenci, vzporedno z drugimi stremenji po izboljšanju življenjskih prilik.

Ne samo zdravljenje bolnih temveč tudi obnavljanje bolnih temelji mora biti višji zakon poedincev in vsake oblasti. Le tako bomo

dvignili zdravstveno stanje človeka, njegovo življenjsko moč in s tem biološko vrednost človeka in naroda.

Moramo si biti v svesti, da z dvigavanjem zdravstvenega stanja poedincev vedamo biološko vrednost naroda in to naj bo naša prva skrb in naš cilj.

Stevilo bolnih in smrti, prehrana in stanovanjske razmere, ureditev dela in počitka, strasti in razvade, alkoholno vprašanje vse to in nešteto problemov je merodajnih za presojo biološke vrednosti naroda.

Vsi naši napori naj gredo za tem, da z izboljšanjem socialnih razmer, zdravstvene prosvete in predvsem z uvedbo zdravstvenih zakonov in strokovne zdravstvene pomoči dvignemo zdravstveno zaščito našega ljudstva.

Našo skrb bomo posvetili torej socialnim vprašanjem in zdravstveni pomoči bolnim, zaščiti dojenčkov, boju proti tuberkulozi in nalezljivim boleznim. Posvečati je treba vso pozornost široki organizaciji vseh sportov in telovadbe ter vseh drugih sredstev, ki krepijo telo in um poedincev.

Če vemo, da je umrljivost dojenčkov pri našem narodu 12% in da jih letno 4000 pokopljemo, medtem, ko je umrljivost dojenčkov po najugodnejši statistiki komaj 3%, potem smo si na jasem, kaj nam je storiti. Kot celota moramo posvetiti ravno temu vprašanju prvo mesto, kot poedinci pa smo dolžni živovati vsa sredstva in vse znanje, da bodo naši dojenčki, naš narod obvarovali bolni in smrti. Velike žrtve, ki jih je naš narod dal v boju za svobodo, nam izročajo največjo oporo: čuvajte svoje mladino. Ona je porok naše bodočnosti.

Mater, negujte tako vaše dojenčke po adobnih načelih nege. Snaga, zrak, sonce, materino mleko, zdrava prehrana, obramba pred okužitvijo z nalezljivimi boleznimi, to so zapovedi, ki jih mora vsaka mati znati in izpolniti. Nezanjanje je krivica do otroka, neizpolnjevanje teh zapovedi pa zločin zoper svoj narod.

Iz predvojnih ugotovitev je smrt pri obolenih na davici terjala še vedno 6% in to kljub vsem sredstvom uspešne in odobne zdravstvene pomoči. Isto velja za druge nalezljive bolezni. Zato moramo braniti naše dojenčke pred okuženjem, kajti nam Slovincem ne sme biti vseeno, koliko jih bomo našli mrti in kaščen bo naš naračaj. Telesno zdrava generacija bo umestno kos nalogam, ki jih bo od nje terjala bodočnost naroda in družbe.

Lažje je ohraniti zdravega dojenčka s pomočjo skrbne in smotne nege, kakor zdraviti bolnega in popraviti okvare in hibe odraslega. Iz naše nege dojenčka nam odseva zavest, da se zavedamo važnosti tega problema in da čuvamo dragoceni zakonik ne samo iz pridnega materinskega in očetovskega čustva ljubezni do lastnega otroka temveč tudi kot člena kolektivne družbe.

Drugo pereče vprašanje, ki mu gre vsa pozornost oblasti in poedincev v svrhu ohranitve celote je — tuberkuloza. Umrljivost ob vseh oblikah je znašala nekako 12% vseh primerov smrti. Stradanje in grozote vojne je najbolj kruto občutila mladina. Temu trpljenju se pridružila še koncentracijska taborišča in ječe ter podvojlja in potrojlja številu obolenih in skoraj podvojlja odstotek umrljivosti. Jekla je kosila in kosila naše najboljše — našo mladino. Ne samo zdravniški in poedinci, temveč družba je dolžna, da se to vprašanje nujno uredi. Neurejene povojne razmere, še vedno obstoječe pomanjkanje hrane, bleda širokih slojev in predvsem slaba socialna razmere ljudstva nas ovirajo v boju proti jeti. Ne smemo pa odnehati. Vsa mora sodelovati: oni s svojim strokovnim in poštvalnim delom,

ki so najboljše arsko-hrvatskim oz. slovenskim oblikam. To načelo so sprejeli in pisali tako zlasti: Svetec, Cegnar, Cigale, Jerić, Navratil in Levstik v mlajših letih. Še danes se ostanjamo pri izgovorjavi na isto pametno načelo, da besedo, kakor izgovor na točno določen, izgovorjamo tako, kakor jo izgovarjajo v večini narečij. Če besedo uporabljamo samo v enem narečju, pa tako, kot se izgovarja tam.

Poleg tega Majerjevega načela so vnesli pisatelji v knjižni jezik

Naročite se na "Gregorčičevo založbo."

tudi mnogo oblik iz stare slovenske, katero je zlasti študiral Miklošič, in so se mnogi navduševali ob njegovih odkritjih in študiju staroslovenskih del.

Do leta 1868 smo sprejeli Slovenci v svoj knjižni jezik še nekaj oblik iz štajersko-koroskih narečij, iz vzhodno štajerskega narečja in stare slovensčine.

Takemu slovenskemu jeziku pa so poleg priobliki splošno rabo in amago mnogi odlični pripovedniki in pesniki, kot Levstik, Cegnar, Erjavec, Valjavec, Mencinger, Jenko, Jurčič, Stritar. Ti so namreč v tako nastalem jeziku pisali svoja dela in pod njihovim vplivom so sprejeli tak jezik tudi koroski in štajerski pisatelji. Tako smo doslej Slovenci v tem času enotni pisarni jezik. Razvoj pisarnega jezika je bil tako dovršen.

Izgovorjava in pravopis

Jasno je, da se ne govore vsi glasovi, ki jih zahteva knjižni jezik, izgovorjava v enem samem narečju, ampak jih imamo iz različnih narečij. Vendar pa je ogromna večina glasov vsem narečjem skupna. Tako so skupni vsem narečjem skoraj vsi soglasniki razen v, nj, lj in trdega i, ki se izgovarja v u. Prav tako so skupni vsem narečjem samoglasniki, razen kratkega poudarjenega i, u, e, polglanika in dvoglasnikov. Ti glasovi pa imajo v raznih narečjih razne oblike in nekeleti so se od 16. stoletja spreminjali. Pri izgovorjavi teh zapadajo ljudje, ki hočejo govoriti knjižno slovensko, v dve skrajnosti, ki pa sta obe napačni. Ali govora preveč po narečjih ali pa po črki, ali bolje po neki najbližji pravilnosti (n. pr. videj, silaj).

Danes imamo za pravilno izgo-

ZDRAVSTVENA ZAŠČITA NAŠEGA NARODA

drugi s svojo materialno podporo, vaji pa s izpolnjevanjem onih splošnih zdravstvenih prepisov, ki jih moramo poznati in se po njih ravhati.

Bacil jetike je zelo odporen; bolezni zahteva dolgo zdravljenje, zdravjenje pa velika sredstva. Denaraka možnost pomagati jetičnim je na Primorskem nezaodetna in pomanjkljiva. Nujni so ukrepi za pomoč bolnim, za odkrivanje bol-

nihi, za obrambo zdravih. Potrebna je takojšnja vzpostavitev dispanzerjev, povečanje bolnic za jetične. Ker pa je jetika izrazito socialna bolezen je predvsem potreba dati ljudstvu dela, zdrava stanovanja in zadostno hrano.

Isto velja za akutne nalezljive bolezni, od katerih oboli letno 8-10 tisoč naših rojakov in od katerih terja največ smrtnih žrtev trebušni legar in griza, manj žrtev pa pegavec in druga kužna obolenja. Toliko časa, dokler ne bomo pristopili k temeljiti asanaciji vasi in mest, strogi nadzorstveni službi prodaje in ravnanja z živili in predvsem k zatiranju prenašalcev nalezljivih bolezni, (to so v prvi vrsti muhe), toliko časa ne more biti govora o izboljšanju stanja. Pa ne samo to, povojna zaostalost in

tem programatičnim besedam bodo sledila predavanja o posameznih vprašanjih zdravstva in higijene, s katerimi bomo razrešili posamezne pereče probleme. Podali bomo, kolikor mogoče pregledno in jasno pouk o zdravju in boleznih ter najbolj smotrna in koristna navodila za obrambo proti njim.

Le tako bomo uspešno dvigali zdravstveno in prosvetno raven našega ljudstva in se bo boljalo njegovo zdravstveno stanje. Pogoj za to pa so zdravstvena prosveta, blagostanje in zdravniška pomoč t. bolnišnica nega. Le kadar bomo dosegli to troje, bomo ustvarili takšno bolnišnico, ki bo lahko kljuboval v življenjskem boju in ki bo lahko doprinesla svoj prispevek k biološkemu in umstvenemu izboljšanju človeške družbe.

Dr. Hlavaty

V vsako slovensko hišo lepo slovensko kujigo

naslobo, tesni kontakt z naravo, predvsem hojo v naravi, kopanje in vse vrste športa. Kajti v večanju odpornosti zoper bolezen se najbolj učinkovito borimo zoper bolezen same.

Tem programatičnim besedam bodo sledila predavanja o posameznih vprašanjih zdravstva in higijene, s katerimi bomo razrešili posamezne pereče probleme. Podali bomo, kolikor mogoče pregledno in jasno pouk o zdravju in boleznih ter najbolj smotrna in koristna navodila za obrambo proti njim.

Le tako bomo uspešno dvigali zdravstveno in prosvetno raven našega ljudstva in se bo boljalo njegovo zdravstveno stanje. Pogoj za to pa so zdravstvena prosveta, blagostanje in zdravniška pomoč t. bolnišnica nega. Le kadar bomo dosegli to troje, bomo ustvarili takšno bolnišnico, ki bo lahko kljuboval v življenjskem boju in ki bo lahko doprinesla svoj prispevek k biološkemu in umstvenemu izboljšanju človeške družbe.

Dr. Hlavaty

PREHRANA TRSTA IN NJEGOVO ZALEDJJE

Oglejmo si kako je s prehrano Trsta in njegove gospodarske pasove, kot dovajajoče činičarje. V prvi vrsti si oglejmo potrošnje in dovoz mleka, ki ne prinese prevelike razdalje od kraja proizvodnje do kraja potrošnje. Danes šteje Trst približno 450.000 prebivalcev. Ako upoštevamo minimalni konzum mleka in njegovih proizvodov na eno osebo, ki se računa vsaj pol litra na dan, bi potreboval Trst vsaj 225.000 l ali 2250 hl mleka dnevno. To da na leto 81 milijonov litrov ali 810.000 t mleka. Te številke veljajo, kadar je življenjski standard na najnižji stopnji. Seveda je konzum mleka v Angliji ali na Holandskem ali v nekaterih bolj naprednih državah vsaj 1 liter na dan na osebo. Če upoštevamo dejstvo, da naše krave dajo ca. po 1200 l mleka na leto, potrebuje samo mesto Trst za svojo potrošnjo vsaj 65.500 krav. Tega številca pa danes ne zmoro skoro cela bivša Juljska krajina. Tu smo upoštevali le družinski konzum in pri tem niso vrčnane kavarnne, slaščičarne, bolnice itd. Zato, danes Juljska Benečija ne more kriti mlečne potrošnje Trsta. Tudi mlečni proizvođači, ki se pripravljajo na danes v Juljski Benečiji z današnjim številom krav in ovac mlekarje ne zadošujejo potrebam konzuma. Res je, da danes dobijo v Trstu mleka, sira, masla itd. ali konzum teh dobrin je danes v Trstu manjši, kot je bil takrat, ko je mesto imelo polovico današnje prebivalstva. Kajti nobeden od uslužbencev, ki zaslužijo 150-200 lir na dan, si ne more privoščiti niti minimalne količine mleka, ki stane danes po 45-50 lir litra, ali po 1000 lir kilogram, in ravno tako sira, ki se suče okoli 1000 lir.

Lažje je ohraniti zdravega dojenčka s pomočjo skrbne in smotne nege, kakor zdraviti bolnega in popraviti okvare in hibe odraslega. Iz naše nege dojenčka nam odseva zavest, da se zavedamo važnosti tega problema in da čuvamo dragoceni zakonik ne samo iz pridnega materinskega in očetovskega čustva ljubezni do lastnega otroka temveč tudi kot člena kolektivne družbe.

Drugo pereče vprašanje, ki mu gre vsa pozornost oblasti in poedincev v svrhu ohranitve celote je — tuberkuloza. Umrljivost ob vseh oblikah je znašala nekako 12% vseh primerov smrti. Stradanje in grozote vojne je najbolj kruto občutila mladina. Temu trpljenju se pridružila še koncentracijska taborišča in ječe ter podvojlja in potrojlja številu obolenih in skoraj podvojlja odstotek umrljivosti. Jekla je kosila in kosila naše najboljše — našo mladino. Ne samo zdravniški in poedinci, temveč družba je dolžna, da se to vprašanje nujno uredi. Neurejene povojne razmere, še vedno obstoječe pomanjkanje hrane, bleda širokih slojev in predvsem slaba socialna razmere ljudstva nas ovirajo v boju proti jeti. Ne smemo pa odnehati. Vsa mora sodelovati: oni s svojim strokovnim in poštvalnim delom,

ki so najboljše arsko-hrvatskim oz. slovenskim oblikam. To načelo so sprejeli in pisali tako zlasti: Svetec, Cegnar, Cigale, Jerić, Navratil in Levstik v mlajših letih. Še danes se ostanjamo pri izgovorjavi na isto pametno načelo, da besedo, kakor izgovor na točno določen, izgovorjamo tako, kakor jo izgovarjajo v večini narečij. Če besedo uporabljamo samo v enem narečju, pa tako, kot se izgovarja tam.

Poleg tega Majerjevega načela so vnesli pisatelji v knjižni jezik

Naročite se na "Gregorčičevo založbo."

tudi mnogo oblik iz stare slovenske, katero je zlasti študiral Miklošič, in so se mnogi navduševali ob njegovih odkritjih in študiju staroslovenskih del.

Do leta 1868 smo sprejeli Slovenci v svoj knjižni jezik še nekaj oblik iz štajersko-koroskih narečij, iz vzhodno štajerskega narečja in stare slovensčine.

Takemu slovenskemu jeziku pa so poleg priobliki splošno rabo in amago mnogi odlični pripovedniki in pesniki, kot Levstik, Cegnar, Erjavec, Valjavec, Mencinger, Jenko, Jurčič, Stritar. Ti so namreč v tako nastalem jeziku pisali svoja dela in pod njihovim vplivom so sprejeli tak jezik tudi koroski in štajerski pisatelji. Tako smo doslej Slovenci v tem času enotni pisarni jezik. Razvoj pisarnega jezika je bil tako dovršen.

Izgovorjava in pravopis

Jasno je, da se ne govore vsi glasovi, ki jih zahteva knjižni jezik, izgovorjava v enem samem narečju, ampak jih imamo iz različnih narečij. Vendar pa je ogromna večina glasov vsem narečjem skupna. Tako so skupni vsem narečjem skoraj vsi soglasniki razen v, nj, lj in trdega i, ki se izgovarja v u. Prav tako so skupni vsem narečjem samoglasniki, razen kratkega poudarjenega i, u, e, polglanika in dvoglasnikov. Ti glasovi pa imajo v raznih narečjih razne oblike in nekeleti so se od 16. stoletja spreminjali. Pri izgovorjavi teh zapadajo ljudje, ki hočejo govoriti knjižno slovensko, v dve skrajnosti, ki pa sta obe napačni. Ali govora preveč po narečjih ali pa po črki, ali bolje po neki najbližji pravilnosti (n. pr. videj, silaj).

Danes imamo za pravilno izgo-

ekrano težke socialne razmere so najboljše pogoji, da zadobijo te bolezni epidemični značaj in da daleč prekosijo normalno razširjenost z ogromno škodo, ki jo lahko v tem slučaju prizadenejo narodu.

Največjo pažnjo moramo posvetiti ne samo borbi zoper bolezen in smrti temveč tudi večanju vrednote poedincev in naroda s pomočjo stalnega izboljševanja zdravstvenega stanja obeh. Zato bomo pospeševali telovadbo, tesni kontakt z naravo, predvsem hojo v naravi, kopanje in vse vrste športa. Kajti v večanju odpornosti zoper bolezen se najbolj učinkov

Srečno in veselo novo leto 1946 želi jo

**Novo leto
nove misli
nove knjige
slovenska kultura**

SODOBNA KNJIGA

umetnost, narodopisje
Trst, Corso Ia (Gal. Protti)

Srečno in veselo Novo leto želi cenjenim gostom

Šiškovič Dušan

Herpelje - Kozina

Srečno in veselo Novo leto želi svojim klientom

Mozetič Miro — krojačnica

TRST Piazza Garibaldi 11 Tel. 90-280

UIVOD

UVOZNI IN IZVOZNI ZAVOD, ZADRUGA Z O. Z.

TRST

Via Torrebianca 8 III, telefon 80-00

želi vsem

srečno in zadovoljno Novo leto!

Vsem svojim kupcem želi srečno Novo leto

tvrdka

Giovanni Soffientini

MILANO

proizvajalka izdelkov »Flos Lactis«, »Pagosar«, »Knapp«

Srečno in boljše Novo leto želi vsem
odjemalcem in prijateljem

Bidovec Rudi

TRST

Via Genova 13

Srečno in boljše Novo leto želi

Ščuka Mirko
Gostilna „Capuzzera“

Trst, Via S. Cillino

Sv. Ivan

Srečno in veselo Novo leto želi vsem
odjemalcem

Dujmovič Anton

TRST

Via Sette Fontane 62

Tel. 90-802

Srečno in veselo Novo leto želi vsem
cenjenim odjemalcem in prijateljem

Gnidica Ivan

trgovec

TRST, Via Cesare Battisti 5, tel. 44-70

Srečno Novo leto želi svojim pacienom

dr. Sardoč

zobozdravnik

TRST

Via Carducci 8

Srečno Novo leto

želi vsem cenjenim odjemalcem in prijateljem

VISIN IVAN

TRGOVEC

Trst, Via Romagna 15, telefon 30-94

Srečno in veselo Novo leto želi

IVAN BENČIČ

Herpelje - Kozina

Veselo in srečno Novo leto želi vsem

Župančič Jože

avtomobilska delavnica in avtoprevoznništvo

Barkovlje

Srečno in veselo Novo leto želi cenjenim
gostom in odjemalcem

GRGIČ LOVRENO

TRGOVEC IN GOSTILNICA

TRST

Padriče

Čevljarna Fiorentina

d. r. o. z.

TRST, Via Tarabochia št. 2

želi svojim klientom srečno in zadovoljno
Novo leto

Srečno in boljše Novo leto želi cenjenim gostom

gostilna „Miramar“

BARKOVlje

Srečno in veselo Novo leto želi cenjenim
odjemalcem

ŠTOKA

PAPIRNICA IN KNJIGARNA

Trst, Via Milano 37

Srečno in veselo Novo leto želi cenjenim
odjemalcem

Pertot Danilo

DELAVNICA AVTOMOBILSKIH KAROSERIJ

Barkovlje

Riviera 12

Zadružna fiskarna

Y TRSTU

želi vsem svojim odjemalcem in naročnikom
veselo in srečno Novo leto

Via S. Francesco 20

Tel. 29-477

Srečno in veselo Novo leto želi vsem
odjemalcem

Prelog Josip

TRST

Via dell'Istria 31

MAGAZZINI VITTORIO NACMIAS

KONFEK. TRGOVINA, MOŠKA MODA

TRST

Via S. Lazzaro 17
vzdolj Via delle Torri

želi svojim odjemalcem srečno,
zadovoljno in boljše Novo leto

Srečno in veselo Novo leto želi svojim
odjemalcem

BUDIHNA VALERIO

TRGOVINA

TRST

Via Giulia 100

Srečno in veselo Novo leto želi svojim članom

Okrajna in nabavna zadruga

HERPELJE-KOZINA

Srečno

*in zadovoljno novo leto
1946*

ZELI VSEM PRIJATELJEM IN ODJEMALCEM

GORKIČ IVAN - TRGOVEC - TRST

VIA CECILIA RITMAYER 6

Srečno in veselo Novo leto

želi vsem svojim cenjenim odjemalcem

Hrovat Vladimir

trgovec

Trst — Via Cologna — Telefon 47-31

Srečno in veselo Novo leto želi vsem
odjemalcem**Sčuka Joško**

Barkovlje

Tel. 81-31

TVRDKA

Giovanni Fuchich ml. in sin

izdelki »Ilda«

TRST

via Piccardi 57

Tel. 90-878

Srečno in veselo Novo leto želi
gostom**Tavčar Aron**

GOSTILNA IN TRGOVINA

ŠKEDENJ

Srečno in boljše Novo leto želi vsem

TRGOVINA

Volk Karlo

Via Giulia 27

Tel. 90-152

Srečno in veselo Novo leto želi

Katoliška**tiskarna**Najemnik: Založništvo
Primorski Dnevnik

GORICA, Riva Piazzutta 17

Vsem svojim odjemalcem želi srečno Novo leto

trgovina **Kerže**

TRST

Piazza S. Giovanni 1

Srečno in veselo Novo leto želi vsem svojim
odjemalcem in prijateljem

TRGOVINA

Gregori M.

TRST

Via Torrebianca 43

Tel. 40-04

Žagar Marjan

trgovina jestvin

Opčine 67 — tel. 21-012
želi vsem odjemalcem
srečno in zadovoljno
NOVO LETO**Škabar Josip**

trgovina

Opčine 114, tel. 21-026
vam vošči srečno in
zadovoljno Novo leto

Srečno Novo leto želi

vsem obiskovalcem

Vidmar Gianna

RESTAVRACIJA

Opčine 28

ČOK ZORA

PEKARNA

Opčine 61

želi vsem svojim odje-
malcem srečno Novo leto

Tobakarna

Kette Mirko

Opčine 18

vam želi

srečno Novo leto!

Žerjal Rudolf

čevljar

Opčine

želi vsem svojim klijen-
tom srečno in zadovoljno
Novo leto**Guštin Maks**

GOSTILNA

Opčine 108, tel. 21-160

želi vsem svojim gostom
srečno in zadovoljno
Novo leto 1946**Simonič Karel**

OPCINE — tel. 21-053

želi vsem odjemalcem
SREČNO NOVO LETO**Urar - DRAGO MARTELANC - Zlatar**

želi svoji cenjeni klijenteli srečno Novo leto

BARKOVLJE - Lungo Mare 135

Srečno in veselo novo leto 1946 želi vsem
cenjenim gostom in prijateljem**Vadnjal Ivana**

gostilna in trafika

PRESTRANEK

Srečno Novo leto želi vsem

GODINA DANIJEL

stavbena tvrdka

Trst, Škedenj Ronchetto 48 - tel. 944-68

Srečno in veselo Novo leto želim vsem
znancem**Viktor Tomšič**

lesna industrija

ILIRSKA BISTRICA

Prehranjevalni urad za Slov. Primorje

„Srerad“

Št. PETER NA KRASU

Srečno novo leto 1946

želimo v zlati svobodi

vsem odjemalcem in našim uslužbencem

Centrala **„Srerada“**

PODRUŽNICE:

Idrija

Ilirska Bistrica

Sv. Lucija

Postojna

Herpelje-Kozina

Koper

Srečno in veselo Novo leto želi svojim
odjemalcem**Nemec Josip, trgovina**

TRST

Scoglietto 16

Tel. 76-60

Srečno in veselo Novo leto želi cenj. odjemalcem

Trampuž Franc, trgovec

Trst, Via S. Cilino 26

Tel. 84-14

LIKAR EDVARD

brivski in frizerski salon

POSTOJNA

Bazoviške žrtve št. 5

želi vsem svojim gostom

srečno in veselo

Novo leto

Srečno Novo leto
želi vsem svojim gostom in prijateljem**Mila in Joško Ivančič**

Trst, Viale S. Sonnino 9

Srečno novo leto 1946 želi
svojim odjemalcem**Aldo Carlo Andriani**

PREVOZNA TVRDKA

TRST - Via Lavatoio 1 b

MILANO - Corso Ledì 109

Zalar Alojz

mehanična delavnica

Postojna - Jamska c. 6

želi vsem srečno in

veselo

Novo leto

Srečno in veselo
Novo leto

želi vsem svojim

cenjenim gostom

ANTONIJA PENKO

gostilna

ŠT. PETER NA KR.

Srečno Novo leto želi

Budal Marija

knjigarna in papirnica

GORICA

Corso Verdi 1

Srečno Novo leto želi

GOSTILNA

pri Maksu

GORICA

ulica Sv. Ivana 14

Srečno Novo leto želi

TRGOVINA

Kozman Janko

GORICA

Srečno Novo leto želi

GOSTILNA

VETTURALI

GORICA

Srečno Novo leto želi

Karlo Figel

gostilna na Kornu

GORICA

Srečno Novo leto želi

GOSTILNA

Sabotin

GORICA

Santo Chiaro št. 4

Srečno Novo leto želi

GOSTILNA

ČHOVIN

»Santa Gorizia«

GORICA